

Jeļena Staburova

Kīniešu
valodas
īpašvārdi
un to
atveide
latviešu
valodā

Teorētiskie
un praktiskie
aspekti

Jeļena Staburova

Kīniešu
valodas
īpašvārdi
un to
atveide
latviešu
valodā
Teorētiskie
un praktiskie
aspekti

用拉脱维亚语言字母写成汉语词的规则

Jāņa Rozes apgāds

Saturs

Ievads	7
1. Ķīniešu īpašvārdu atveides teorētiskie jautājumi	10
1.1. Ķīniešu valodas vārdu atveides specifiskās problēmas	10
1.2. Oficiālās ķīniešu valodas zilbes struktūra un skaņu sastāvs	11
1.3. Cittautiešu radītās ķīniešu valodas transkripcijas sistēmas	12
1.4. Mūsdienu fonētiskās domas attīstība Ķīnā un <i>pīnjiņ</i> transkripcija	13
1.5. Ķīniešu valodas skaņu ieteicamā atveide latviešu valodā no <i>pīnjiņ</i> transkripcijas	15
1.6. Ķīniešu īpašvārdu gramatizācija	30
1.7. Atveides īpatnības atsevišķās īpašvārdu un nosaukumu tematiskajās grupās	31
2. Ķīniešu personvārdu atveide latviešu valodā	40
2.1. Ķīniešu personvārdu sistēma	40
2.2. 20.–21. gadsimta ievērojamu cilvēku vārdi	43
2.3. Ievērojamu senlaiku ķīniešu vārdi	49
2.4. Mitu, reliģiju un pasaku varoņu un tēlu vārdi	55
2.5. Nozīmīgāko dinastiju imperatoru vārdi (no 221. gada p.m.e. līdz 1912. gadam)	57
3. Ķīnas ģeogrāfisko nosaukumu un tautu nosaukumu atveide latviešu valodā	72
3.1. Administratīvā dalijuma vienību nosaukumi	72
3.2. Ģeogrāfiskie nosaukumi	73
3.3. Ķīnā dzīvojošo tautu nosaukumi	97

4. Kīnas vēsturē un mūsdienu tekstos bieži sastopamo vārdu un nosaukumu atbilstmes latviešu valodā	101
4.1. Kīnas politiskās vēstures posmu nosaukumi	101
4.2. Nozīmīgāko senlaiku grāmatu nosaukumi	103
4.3. Lielāko mūsdienu laikrakstu un žurnālu nosaukumi	107
4.4. Kīniešu tradicionālās filozofijas un kultūras jēdzieni	108
Literatūra	111

Ievads

Pēdējos gados Ķīna un ķīniešu kultūra strauji ienāk latviešu valodas telpā. ķīniešu īpašvārdi parādās politikas ziņās, sporta jaunumos, kultūras pasākumos, vēstures grāmatās, daiļliteratūrā, tūristu maršrutu shēmās un ģeogrāfiskās kartēs. Taču ķīniešu īpašvārdu lietotāji latviešu valodā saskaras ar joprojām nesakārtoto ķīniešu vārdu atveides jautājumu. Lai attīstītu latviešu valodas kultūru šajā jomā, nepieciešami vienoti, zinātniski izstrādāti atveides noteikumi.

Šī grāmata piedāvā teorētiski pamatotu un praktiski lietojamu sistēmu ķīniešu īpašvārdu atveidei latviešu valodā. Grāmatā vispirms aplūkoti ar ķīniešu īpašvārdu atveidi saistītie teorētiskie jautājumi un sniegti vispārīgi norādījumi par ķīniešu vārdu atveidi latviešu valodā (1. nodaļa). Praktiskajā daļā (2.–4. nodaļa) sniegti ķīniešu īpašvārdu un to ieteicamo latvisko atveidojumu saraksti, kas aptver dažadas ar Ķīnas kultūru, vēsturi un ģeogrāfiju saistītas jomas.

1. nodaļā dots ieskats ķīniešu valodas fonētiskajā sistēmā un ķīniešu valodas vārdu transkripcijas problemātikā, sīkāk raksturota atveidei izmantotā *pīnjiņ* transkripcijas sistēma un pamatota tās izvēle, aplūkotas ķīniešu un latviešu valodas ieteicamās skaņu atbilstnes un ķīniešu īpašvārdu gramatizācijas nosacījumi latviešu valodā. Tiem, kuri nevēlas iedzīlināties valodnieciskā argumentācijā, uzdevumu atvieglos šajā nodaļā ievietotā ķīniešu un latviešu valodas zilbju atbilstumu tabula. Šī tabula papildināta ar transkripciju krievu valodā, tāpēc tā būs noderīga ne tikai ķīniešu īpašvārdu praktiskā atveidē no *pīnjiņ* transkripcijas, bet vajadzības gadījumā arī no krievu valodas. Lai grāmatā ietvertie praktiskie ieteikumi būtu izmantojami arī ķīniešu vārdu atveidei no Veida–Džailsa transkripcijas, kas tika ņemta par pamatu ķīniešu vārdu pierakstam līdz 20. gadsimta vidum un dažkārt tiek lietota vēl mūsdienās, dota arī zilbju atbilstumu tabula pārejai no Veida–Džailsa transkripcijas sistēmas uz *pīnjiņ* sistēmu.

1. nodaļas izstrādē izmantoti arī sinoloģes Unas Aleksandras Bērziņas materiāli.

2. nodaļa veltīta kīniešu personvārdiem un to atveidei latviešu valodā. Kīniešu personvārdu sistēma, kas veidojusies vairāku tūkstošu gadu garumā, stipri atšķiras no attiecīgās parādības latviešu kultūrā un valodā. Tāpēc nodaļa sākas ar kīniešu personvārdu atveides teorētisko aspektu aplūkojumu, kas varētu būt noderīgs onomastikas speciālistiem. Šajā nodaļā ievietotie saraksti iepazīstina ar 20.–21. gadsimta ievērojamu cilvēku vārdiem, ievērojamu senlaiku kīniešu vārdiem, mītu, reliģiju un pasaku varoņu vārdiem. Ievietots arī nozīmīgāko dinastiju imperatoru saraksts, kurā doti imperatoru tradicionāli daudzveidīgie vārdi latviskā atveidojumā, norādot arī to pierakstu kīniešu valodā; saraksts aptver laika posmu no 221. gada p.m.ē. līdz 1912. gadam.

3. nodaļā doti Ķīnas administratīvā dalijuma vienību nosaukumi un ģeogrāfiskie nosaukumi (pilsētu, hidrogrāfisko objektu, reljefa un salu nosaukumi) ar to atveidojumiem. Šajā nodaļā iekļauti arī Ķīnā dzīvojošo tautu nosaukumi.

4. nodaļā, nepretendējot uz pilnīgu aptvērumu, apkopoti Ķīnas vēsturē un mūsdienu tekstos bieži sastopami vārdi un nosaukumi līdz ar to latviskajām atbilstībām. Balstoties savā un kolēģu profesionālajā pieredzē, autore izdala šādas grupas: Ķīnas politiskās vēstures posmu nosaukumi, nozīmīgāko senlaiku grāmatu nosaukumi, mūsdienu laikrakstu un žurnālu nosaukumi, Ķīnas tradicionālās filozofijas un kultūras jēdzieni.

Visos sarakstos vārdi kārtoti latīņu alfabēta secībā, izņemot imperatoru vārdu sarakstu 2. nodaļā un Ķīnas politiskās vēstures posmu nosaukumu sarakstu 4. nodaļā, kuri kārtoti hronoloģiskā secībā.

Grāmatas praktiskajā daļā kīniešu valodas vārdiem līdz ar pierakstu *pinjiņ* transkripcijā norādīts arī pieraksts ar hieroglifiem. Atbilstošais kīniešu valodas vārds *pinjiņ* transkripcijā un hieroglifu rakstā pievienots arī svarīgākajiem terminiem un pētnieku vārdiem grāmatas teorētiskajā daļā. Hieroglifi lielākoties doti vienkāršotās rakstības sistēmas formās atbilstoši ĶTR spēkā esošajam standartam. Tomēr sarakstos, kuros ietvertie īpašvārdi attiecas uz tradicionālo kultūru, izmantotas hieroglifu pilnās rakstības sistēmas formas vai arī abu rakstības sistēmu formas, uzskatāmības dēļ parādot divus hieroglifus arī tad, ja tie viens no otra neatšķiras.

Grāmatas beigās ievietots izmantotās literatūras saraksts. Trīs darbi no šā saraksta būtu izceļami īpaši. Tie ir Alises Lauas "Latviešu literārās valodas fonētika" (2), Veltas Staltmanes sastādītie norādījumi par poļu valodas īpašvārdū pareizrakstību un pareizrunu latviešu valodā (4) un Ļeva Konceviča "Ķīniešu īpašvārdi un termini krievu tekstā" (16). Minētās grāmatas savā ziņā uzskatāmas par šā darba metodoloģisko pamatu.

Cerams, ka grāmata būs noderīga valodniekiem, žurnālistiem, tulkotājiem, redaktoriem, korektoriem, docētājiem, studentiem, skolotājiem, timekļa resursu veidotājiem, pētniekiem, rakstniekiem, tūrisma speciālistiem, kartogrāfiem.

Šajā grāmatā sniegtie ieteikumi nav uzlūkojami par konkrēto atveides problēmu galigo risinājumu; turpmākie pētijumi un prakse var izdarīt tajos savas korekcijas.

Autore pateicas Valsts valodas aģentūrai par atbalstu darba izdošanā, kā arī LU Latviešu valodas institūta direktora vietniekam, habilitētajam filoloģijas doktoram Ojāram Bušam un institūta pētniecei, filoloģijas doktorei Sarmītei Lagzdiņai par ieguldīto darbu un profesionālo ekspertīzi.

1. Ķīniešu īpašvārdu atveides teorētiskie jautājumi

1.1. Ķīniešu valodas vārdu atveides specifiskās problēmas

Svešvalodas vārdu atveide ar savas valodas skaņām un rakstuzīmēm vienmēr ir sarežģīta, bet ķīniešu valodas vārdu atveide jebkurā citā valodā rada papildu grūtības. Ķīnieši raksta ar hieroglifiem (*haṇdzi*), kas nesatur tiešu informāciju par vārda skanējumu. Turklāt, pierakstot ķīniešu vārdus ar burtiem, zaudējam būtisku daļu semantiskās informācijas, ko sniedz hieroglifi.

Ķīniešu valodā pamatvārdi ir vienzilbīgi (mūsdienu valodai raksturīgie vairākzilbju vārdi ir salikteņi no grafiski stingri atdalītiem vienzilbes vārdiem). Katrs vienzilbes vārds ir viena morfēma, to nevar dalīt sīkākos gramatiskos komponentos. Tas nav pakļauts arī nekādām gramatiskām pārmaiņām. Ienākot latviešu valodā, nelokāmajiem ķīniešu vārdiem jāpākļaujas latviešu valodas gramatizācijas prasībām, kas ir pretrunā ar ķīniešu vārdu būtību. Turklāt locījumu galotnes pagarina sākotnēji isos ķīniešu vārdus un mēdz mainīt tos līdz nepazīšanai.

Ķīniešu valodā katras vārda skaniskās uzbūves pamatā ir kāda zilbe no stingri ierobežota zilbju inventāra, kas aptver praktiski visus attiecīgajā dialektā iespējamos skaņu savienojumu variantus. Pekinas dialektā, ko valstī lieto par oficiālās valodas pamatu, šādu iespējamo zilbju skaits nedaudz pārsniedz 400 (sk. 3. tabulu 1.5. apakšnodaļā). Šo fonētisko pieticību kompensē bagātīgais hieroglifu klāsts. Vārdus (resp. zilbes), kuriem ir vienāds skanējums, pieraksta ar dažādiem hieroglifiem atkarībā no vārda nozīmes. Tā kā ķīniešu valodas vārdu pieraksts ar burtiem vairāk vai mazāk precīzi atspoguļo tikai to skaņu sastāvu, daudzi nozīmes ziņā atšķirīgi ķīniešu vārdi alfabētiskās rakstības valodās iegūst vienādu formu.

Arī pašā kīniešu valodā vārdi mutvārdū runā mēdz būt lielā mērā daudznozīmīgi, taču to nozīmi blakus kontekstam un situācijai daļēji palidz šķirt arī zilbes intonācija. Kīniešu oficiālajā valodā ir četras zilbju intonācijas, par piekto var uzskatīt intonācijas nenoteiktibū dažās pozīcijās vai skaņu savienojumos. Mūsdienē transkripcijas sistēmās intonācijas mēdz norādīt tikai zinātniskām un valodas apguves vajadzībām, praktiski lietojamās transkripcijās tās tiek ignorētas. Šis racionālās pieejas dēļ vienāda skaņu sastāva kīniešu vārdū fonemātiskās atšķirības, ko tiem piešķir zilbes intonācija, atveidojumā zūd.

1.2. Oficiālās kīniešu valodas zilbes struktūra un skaņu sastāvs

Kīniešu valodas fonētiskā pamatlīnija ir zilbe. Atsevišķās skaņas, kas ietilpst kīniešu zilbes sastāvā, izvietojas stingri noteiktā kārtībā. Pilnā kīniešu zilbē pirmajā vietā vienmēr atrodas līdzskanis, tam seko nezilbiskais patskanis, trešajā vietā atrodas zilbiskais patskanis, bet zilbi noslēdz gala puspatskanis vai nazālais sonants. Šādas zilbes ir, piemēram, *tuan* un *tiao*, kur pirmajā vietā atrodas līdzskanis *t*, otrajā vietā – nezilbiskais patskanis *u* resp. *i*, trešajā vietā – zilbiskais patskanis *a* un zilbi noslēdz nazālais sonants *n* resp. puspatskanis *o*.

Atsevišķās skaņas zilbes ietvaros savā starpā kombinējas pēc noteiktām fonētiskām likumībām, kas pieļauj vai nepieļauj noteiktus skaņu savienojumus un līdz ar to nosaka zilbju iespējamo skaņu sastāvu. Piemēram, kīniešu valodā ir zilbes *fa* un *li*, bet nav zilbes *fi*; ir zilbes *si* un *ka*, bet nav zilbes *ki*. Tāpēc iespējamo zilbju skaits kīniešu valodā ir ierobežots (17, 8. lpp.).

Kīniešu zilbē tradicionāli izšķir divas daļas – iniciāli *shenmu* (*shengmu*, 声母) un fināli *juŋmu* (*yunmu*, 韵母). Pilnā zilbē par iniciāli sauc sākuma līdzskani, bet par fināli – atlikušo zilbes daļu, kas seko iniciālim, proti, nezilbisko patskanī, zilbisko patskanī un gala puspatskanī vai nazālo sonantu. Piemēram, zilbē *tuan* iniciālis ir *t*, bet fināle – *uan*. Fināles ietvaros no vokāliskajiem komponentiem veidojas divskaņi un trijskaņi. Nepilna zilbe sastāv tikai no fināles elementiem (tieks pieņemts, ka tā sākas ar tukšo jeb nulles iniciāli); šādu zilbi var veidot divu vai triju skaņu savienojums vai pat viens patskanis.

Dažādos avotos norādītais kīniešu zilbes iniciāļu un fināļu inventārs ir nedaudz atšķirīgs atkarībā no tā, kā tiek traktētas dažas skaņas, piemēram, *w* un *y* vai patskaņu *e* un *i* dažādās fonēmas. Šajā grāmatā pieņemts, ka kīniešu oficiālajā valodā ir 23 iniciāļi, proti, *b*, *c*, *ch*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *q*, *r*, *s*, *sh*, *t*, *w*, *x*, *y*, *zh*, un 36 fināles – *a*, *ai*, *an*, *ang*, *ao*, *e*, *ei*, *en*, *eng*, *er*, cietais *i*, mīkstais *i*, *ia*, *ian*, *iang*, *iao*, *ie*, *in*, *ing*, *iong*, *iu*, *o*, *ong*, *ou*, *u*, *ü*, *ua*, *uai*, *uan*, *üan*, *uang*, *üe*, *ui*, *un*, *ün*, *uo* (13, 6.–7. lpp.) (sk. arī 1. un 2. tabulu 1.5. apakšnodaļā).

1.3. Cittautiešu radītās kīniešu valodas transkripcijas sistēmas

19.–20. gadsimtā vairākās valstīs tika izveidotas kīniešu valodas transkripcijas sistēmas uz latīnu alfabēta vai kirilicas pamata. Divas galvenās transkripcijas sistēmas, ko izmantoja un daļēji vēl tagad izmanto Lielbritānijā un ASV, ir Veida–Džailsa transkripcija un Jeila transkripcija.

Veida–Džailsa sistēmu 1859. gadā izveidoja Tomass Frānsiss Veids (*Thomas Francis Wade*, 1818–1895). 1892. gadā Herberts Alens Džailss (*Herbert Allen Giles*, 1845–1935) publicēja kīniešu–angļu vārdnīcu, kurā izmantoja T. F. Veida transkripciju ar nelieliem labojumiem. Līdz pat 20. gadsimta vidum tā bija vienīgā kīniešu valodas transkripcija visās anglofonajās zemēs. Tagad to nomainījusi *piñjiŋ* sistēma, tomēr vēl joprojām šo transkripciju var sastapt daudzās grāmatās, bet Taivanā (tradicionalajā, bet nesistēmiskajā atveidojumā – Taivanā) – arī uzvārdu un personvārdu pierakstos.

Veida–Džailsa sistēmas grafiskā īpatnība ir biežs apostrofa lietojums, piemēram, *p'a*, *k'e*, kā arī balsīgo līdzskaņu neizmantošana (sk. 4. tabulu 1.5. apakšnodaļā).

Jeila transkripcija tika izveidota 1948. gadā ASV militāro speciālistu apmācības vajadzībām, un tās lietojums bija ierobežots.

Krievu valodā pieņemto kīniešu valodas transkripcijas sistēmu izveidoja arhimandrits Paladijs (Pjotrs Kafarovs, 1817–1878), 20. gadsimta vidū tā precizēta.

Francijā vēl nesen izmantoja EFEO (*École française d'Extrême-Orient*) sistēmu. Vācijā no 1912. gada lietoja Lesinga–Otmera (*Lessing–Othmer*) sistēmu.

Ķīniešu valodas fonētiskā sistēma ir ļoti atšķirīga no Rietumu valodām, tāpēc ķīniešu valodas skaņas nav pilnīgi precīzi atveidojamas uz šo valodu fonētiskās sistēmas pamata. Līdz ar to starp dažādām agrāk izstrādātajām nacionālajām transkripcijas sistēmām vērojamas būtiskas atšķirības. Šo problēmu palīdz risināt *piņjiņ* – Ķīnas valodnieku 20. gadsimta otrajā pusē izstrādātā transkripcijas sistēma valsts oficiālās valodas standarta izrunas pierakstam ar latīnu alfabēta burtiem.

1.4. Mūsdienu fonētiskās domas attīstība Ķīnā un *piņjiņ* transkripcija

Attīstoties sinoloģijai, aizvien krasāk bija jūtama vajadzība pēc ķīniešu valodā sastopamo skaņu sistēmiskas atveides. Latviešu valodnieks un etnogrāfs, sinologs Pēteris Šmits (1869–1938) 20. gadsimta sākumā rakstīja: “Mēs redzējām, ka sinologi līdz šim nav izstrādājuši nekādu zinātnisku ķīniešu hieroglifu transkripciju, un vispār maz interesējas par ķīniešu valodas fonētiku .. Tādos apstākļos nevar būt ne runas par sinologu viedokļu vienotību fonētikas un transkripcijas jautājumā.” (18, 29. lpp.)

Šā jautājuma atrisinājums nebija iespējams bez pašu ķīniešu zinātnieku lidzdalības. Kaut arī fonētiskās transkripcijas meklējumiem Ķīnā ir jau 1700 gadu sena vēsture (6, 7. lpp.), tomēr tikai 19. gadsimta beigās izveidojās aizsākumi grafiski fonētiskajam pieraksta principam, kurš kļuvis par pamatu pašreiz lietojamai ķīniešu oficiālās valodas standarta izrunas transkripcijas sistēmai – *piņjiņ*.

Galvenais tālaika ķīniešu fonetogrāfiskās domas sasniegums bija atziņa, ka hieroglifu izrunas skaidrojumā nepieciešams pāriet no “sadalito (burtiski – sagriezto) skaņu” jeb *cjejiņ* (*qieyin*, 切音) principa uz “savienoto (burtiski – salikto) skaņu” jeb *piņjiņ* (*pinyin*, 拼音) principu. *Cjejiņ* pamatā ir skaidrojamās hieroglifa izrunas ilustrācija, izmantojot divus citus hieroglifus, no kuriem pirmajam ar skaidrojamo hieroglifu izrunā sakrīt sākuma daļa jeb iniciālis, bet otrajam – beigu daļa jeb fināle. Tādējādi skaņas tiek it kā sadalītas, lai ilustrētu cita hieroglifa izrunu. Šāds paņēmiens Ķīnā lietots jau mūsu ēras sākumā. Mūsdienās *cjejiņ* principu, kaut arī ierobežoti, tomēr mēdz lietot arī attiecībā uz oficiālo valodu. *Piņjiņ* principa pamatā ir atsevišķo skaņu savienošana vārdā, veidojot vienotu veselumu.

Pirmais pētnieks, kurš formulēja “savienoto skaņu” principu, bija Lu Džuandžans (*Lu Zhuangzhang*, 卢戆章) 1892. gadā. Izmantojot latīnu alfabēta burtus, viņš izveidoja grafisku sistēmu, kuru nosauca par “sadalito skaņu jaunajām zīmēm” – *cjejiņ sjiņdzi* (*qieyin xinzi*, 切音新字).

Vēlāk tika izstrādāti vēl vairāki ķīniešu valodas transkripcijas varianti uz latīnu alfabēta bāzes, līdz 1928. gadā Padomju Savienībā ar Cjuja Cjubaja (*Qu Qiubai*, 瞿秋白) un Vu Juidžana (*Wu Yuzhang*, 吴玉章) līdzdalibū tika izveidots t.s. “jaunais latinizētais pieraksts” – *ladinhua sjiņveņdzi* (*ladinhua xinwenzi*, 拉丁化新文字), kas 1931. gadā Vladivostokā 1. ķīniešu valodas latinizēšanas kongresā akceptēts kā “ķīniešu valodas savienoto skaņu projekts” – *haņjui piņjiņ fanaņ* (*hanyu pinyin fangan*, 汉语拼音方案). Šis projekts uzskatāms par *piņjiņ* sistēmas sākotnējo variantu.

Sākot ar 1933. gadu, ķīniešu valodas pierakstu ar latīnu burtiem apsprieda un pilnveidoja arī pašā Ķīnā. 1958. gadā *piņjiņ* transkripcija tika pieņemta oficiāli, tomēr par ĶTR oficiālās valodas standarta izrunas pieraksta normu tā kļuva tikai 1996. gadā (11, 8. lpp.). Mūsdienās *piņjiņ* latīnalfabētiskās transkripcijas zīmes pasludinātas par ķīniešu valodas nacionālo alfabētu un kļuvušas par hieroglifiem paralēlu rakstību, ko māca arī skolā, tās izmanto arī kā citu ĶTR dzīvojošo tautu valodu latinizēto alfabētu.

Sākotnēji *piņjiņ* sistēma bija paredzēta galvenokārt valsts iekšējām vajadzībām – lai atvieglotu standarta izrunas apguvi dažādu dialektu runātājiem un radītu vienotu fonētisko bāzi hieroglifu mācīšanai. Taču jau 1977. gadā ANO konference to pieņēma par normatīvo pamatu ķīniešu īpašvārdu un ģeogrāfisko nosaukumu atveidei citās valodās. 1982. gadā to akceptēja arī Starptautiskā standartizācijas organizācija (ISO). Mūsdienās kādreizējo nacionālo transkripcijas sistēmu vietā par bāzi ķīniešu īpašvārdu atveidei arvien plašāk izmanto *piņjiņ*. Arī latviešu valodā par ķīniešu valodas īpašvārdu atveides pamatu šodien ieteicams ņemt starptautiski atzīto *piņjiņ* transkripcijas sistēmu.

Šai sistēmai ir vairākas būtiskas priekšrocības: tā ir vienkārša un logiska, tajā tikpat kā netiek izmantotas diakritiskās zīmes, bet galvenais – tā ir pašu Ķinas valodnieku radīta un tātad iespēju robežas maksimāli adekvāta ķīniešu valodas fonētiskajai sistēmai. Turklatā ārzemju

plašsaziņas līdzekļos, ko mēs izmantojam par atveidojamo kīniešu īpašvārdu avotu, šie vārdi arvien biežāk parādās *piņjiņ* transkripcijā.

Līdz šim kīniešu valodas īpašvārdu latviskošanas tradīcija veidojusies vairāk vai mazāk stihiiski krievu transkripcijas ietekmē. Tāpēc pārorientēšanās uz *piņjiņ* transkripciju mums nav sarežģīta, jo kīniešu valodas skaņu diferenciācijas principi abās sistēmās ir līdzīgi. Pieņemot par atveides pamatu *piņjiņ*, paliek spēkā arī lielākā daļa līdz šim izmantoto skaņu atbilstumu, bet nedaudzās vēlamās korekcijas atsevišķu skaņu atveidē izriet galvenokārt no sistēmiskuma prasības.

1.5. Kīniešu valodas skaņu ieteicamā atveide latviešu valodā no *piņjiņ* transkripcijas

Piņjiņ transkripcijā izmantojamie simboli ir latīņu alfabēta burti, kas dažos gadījumos papildināti ar diakritiskām zīmēm (ē, ü) vai apvienoti burtkopā (*ch*, *ng*, *sh*, *zh*). Lai nepieciešamības gadījumā norādītu robežu starp divām zilbēm, lieto apostrofu (vārdu latviskajā atveidojumā to neatspoguļo).

Piņjiņ transkripcijas sistēma veidota uz latīņalfabētisko zīmu nosacīti “internacionālas” izrunas pamata. Līdz ar to daļa burtu un burtkopu apzīmē citas skaņas nekā latviešu valodā (piemēram, *sh* izrunājams kā latviešu *š*, *z* – kā *dz*, *r* zilbes sākumā – kā *ž*, *n* zilbes beigās – kā *ŋ*, bet *ng* – kā *n*). Turklat tiek izmantoti burti, kuru nav latviešu alfabētā (ē, q, ü, w, x, y), un daži no tiem *piņjiņ* sistēmā apzīmē skaņas, kas būtiski atšķiras no mūsu priekšstatiem par šo burtu izrunu Rietumu valodās (piemēram, *piņjiņ* simbols *q* izrunājams kā latviešu *cj*, nevis *k*, simbols *x* – kā *sj*, nevis *ks*). Tāpēc kīniešu valodas vārdu latviskā atveidojumā daudzi *piņjiņ* burti un burtkopas jāaizstāj ar izrunas ziņā vistuvāk atbilstošiem latviešu alfabēta burtiem vai burtkopām.

Piņjiņ transkripcijas sistēmā lietoto burtu un burtkopu ieteicamās latviskās atbilstumes visās iespējamās pozīcijās pilnībā atspoguļotas 3. tabulā konkrētu zilbju kontekstā. Šeit sīkāk aplūkoti tikai tie gadījumi, kad pastāv ieteicamā varianta izvēles problēma vai līdzšinējā atveidē sastopami arī citi varianti.

1. *Piņjiņ* divskanī *ai*, *ei*, *ui* vairākzilbju vārda sākuma un vidus zilbēs atveidojami ar atbilstošajiem latviešu valodas divskanīiem: *Heichi* – *Heiči*, *Guiji* – *Guidzji*, *Maimaicheng* – *Maimaičena* utt. Savukārt gramatizācijai

pakļautās zilbēs, t.i., vārda beigās, divskaņa otrs komponents *i* aizstājams ar *j* lokāmās galotnes priekšā: *Shanghai – Šanhaja*, *Taibeī – Taibēja*, *Shui – Šujs* vai *Šuja* utt.

2. *Piņjiņ* trijskanim *ü*¹ (aiz līdzskaņa *l, n*) un tā grafiskajam variantam *u* (aiz līdzskaņa *j, q, x, y*) latvisķā atbilstsme ir divskanis *ui*, un trijskanis atveidojams latviešu valodā pēc tādiem pašiem noteikumiem kā divskanis *ui* (sk. 1. punktu): *Lüqiu – Lūicju*, *Nüxilie – Nuisjilie*, *Juwu – Dzjuivu*, *Qubo – Cjuibo* utt., bet *Lü – Lujus* vai *Luja*, *Nü – Nujs* vai *Nuja*, *Ju – Dzjujs* vai *Dzjuja*, *Qu – Cjujs* vai *Cjuja*, *Xu – Sjujs* vai *Sjuja*, *Yu – Jujs* vai *Juja*.

3. *Piņjiņ* divskaņi *ia, ie, iu* un trijskanis *iao* tāpat atveidojami arī latviešu valodā: *Liangyou – Lianjou*, *Bie – Bie*, *Liu – Liu*, *Miao – Miao* utt. (nevis “*Lju*”, “*Mjao*” u.tml.). Izņēmums ir tie paši divskaņi un trijskanis pozīcijā aiz līdzskaņa *j, q, x* (sk. 4. punktu).

4. Ja *piņjiņ* divskanis vai trijskanis ar pirmo komponentu *i* (*ia, ie, iu, iao*) seko aiz kāda no līdzskaņiem *j, q, x*, kuru latvisķās atbilstes ir *dzj, cj, sj* (sk. 12. punktu), izrunā *j* un *i* sadurā rodas pozicionāls *i* zudums, kas atspoguļojams arī atveidojumā: *Jialu – Dzjalu*, *Qie – Cje*, *Xiu – Sju*, *Xiao – Sjao* utt. (nevis “*Cjie*”, “*Sjiu*” u.tml.). Tāpat pirmā komponenta zudums atspoguļojams divskanī *io*, kurš sastopams tikai aiz *j, q, x*: *Jiong – Dzjuns* vai *Dzjuna*, *Qiong – Cjuns* vai *Cjuna*, *Xiong – Sjuns* vai *Sjuna* (par *o* atveidi *ng* priekšā sk. 5. punktu).

5. *Piņjiņ* patskanis *o* līdzskaņa *ng* priekšā tiek izrunāts kā *u* un atveidojams latviešu valodā ar *u*: *Song – Suns* vai *Suna*, *Xiong – Sjuns* vai *Sjuna* utt.

6. *Piņjiņ* divskanis *uo* arī latvisķā atveidojumā pierakstāms ar *uo*, lai diferencētu to no patskaņa *o*: *Guo Moruo – Guo Možuo* (nevis “*Go Možo*”) utt.

7. *Piņjiņ* līdzskanis *w*, pierakstā aizstājot to ar grafēmu *v*, latviešu valodā konsekventi atveidojams visās pozīcijās, arī *u* priekšā vārda sākumā: *Wa – Va*, *Wen – Venš* vai *Vēna*, *Wu – Vu* (nevis “*U*”) utt.

8. *Piņjiņ* līdzskanis *y*, kam latviešu valodā atbilst grafēma *j*, konsekventi atveidojams visās pozīcijās, arī *i* priekšā vārda sākumā: *Yao – Jao*, *Ye – Je*, *Ying – Jins* vai *Jina* (nevis “*Ins*”, “*Ina*”), *You – Jou*, *Yu – Jujs* vai *Juja* utt. Tāpat arī ķīniešu filozofijas pamatkategoriju *yin* un *yang* latvisķā transkripcijā pirmsais līdzskanis atveidojams abos

¹ Daži valodnieki to uzskata par divskani.

vārdos: pareizi *jiŋ* un *jan*, nevis “*iŋ* un *jan*”, kā ieviesies krievu transkripcijas ietekmē.

9. *Pinjiŋ* līdzskanis *l* arī *i* priekšā atveidojams latviešu valodā ar *l*, neatspoguļojot tā daļējo palatalizāciju šajā pozīcijā: *Libo* – *Libo*, *Liangke* – *Lianke*, *Lie* – *Lie*, *Liu* – *Liu*, *Liao* – *Liao* utt. (nevis “*Lju*” vai “*Ļu*” u.tml.). Šāda atveide ļauj labāk diferencēt daļēji palatalizēto *l* no mīkstā *l* (sk. 10. punktu).

10. *Pinjiŋ* līdzskaņi *l* un *n* trijskaņa *ü* priekšā, kur tie pakļauti stiprai palatalizācijai, atveidojami latviešu valodā ar *l*, *ɳ*: *Lüchunxian* – *Ļuičuņšjaņs*, *Lü* – *Ļujs* vai *Ļuja*, *Nü* – *Nujs* vai *Nuja* utt.

11. *Pinjiŋ* līdzskaņi *z*, *zh* (afrikātas) atveidojami latviešu valodā ar *dz*, *dž*: *Ze* – *Dze*, *Zhou* – *Džou* utt. (nevis “*Cze*”, “*Čzou*” u.tml.).

12. *Pinjiŋ* līdzskaņi *j*, *q*, *x* (palatālās afrikātas) atveidojami latviešu valodā ar *dž*, *cj*, *sj*: *Jili* – *Dzjili*, *Juanzi* – *Dzjuāndzi*, *Qi* – *Cji*, *Que* – *Cjue*, *Xi* – *Sji*, *Xue* – *Sjue* utt. (nevis “*Czili*”, “*Ci*”, “*Si*” u.tml.).

13. *Pinjiŋ* līdzskanis *r* (afrikāta) zilbes sākumā atveidojams latviešu valodā ar *ž*, zilbes beigās – ar *r*: *Rao* – *Žao*, bet *Ber* – *Bers* vai *Bera* utt.

14. Lai saglabātu *pinjiŋ* līdzskaņu *n* un *ng* opozīciju zilbes beigās, latviski tie atveidojami, pretstatot *ɳ* un *n*: *Taiwan* – *Taivāņa*, bet *Bang* – *Bans* vai *Bana*; *Binmo* – *Biŋmo*, bet *Bingyi* – *Binji*; *Jinliu* – *Dzjiŋliu*, bet *Jingzhao* – *Dzjindžao* utt. Zilbes sākumā sastopams tikai *n*, kas vienmēr atveidojams ar *n*, izņemot pozīciju *ü* priekšā (sk. 10. punktu): *Nahe* – *Nahe*, *Neishi* – *Neiši*, *Niao* – *Niao* utt.

Lai kompaktā formā sniegtu sistēmisku pārskatu par kīniešu oficiālās valodas skaņu transkripciju dažādās valodās un veicinātu izpratni par šīs transkripcijas principiem, tālāk vispirms dotas zilbes komponentu – iniciāļu un fināļu – atbilstoši tabulas, kurās sastatīta to transkripcija *pinjiŋ* sistēmā, latviešu valodā un krievu valodā (1. un 2. tabula). Sadalot katru zilbi iniciāli un finālē, šīs tabulas izmantojamas arī kīniešu vārdū praktiskā atveidē gan no *pinjiŋ* transkripcijas, gan no krievu valodas. Savukārt valodas prakses darbiniekiem, kam ātri jānoskaidro kāda kīniešu vārda pareizrakstība latviešu valodā, noderīgāka būs 3. tabula, kurā dotas pilnas zilbes *pinjiŋ* transkripcijā līdz ar to atveidojumu latviešu un krievu valodā; tabula aptver praktiski visas kīniešu oficiālajā valodā sastopamās zilbes. Šo tabulu var izmantot arī atveidei no Veida–Džailsa transkripcijas, iepriekš pārveidojot šajā transkripcijā pierakstītos kīniešu vārdus *pinjiŋ* sistēmā saskaņā ar 4. tabulā norādītajām atbilstībām.

Atkāpes no 1.–3. tabulā atspoguļotajām sistēmiskajām atbilstībām pieļaujamas īpašvārdos, kuriem latviešu valodā ir izveidojusies stabila atveides tradīcija. Galvenokārt tas attiecas uz sen pazīstamiem ģeogrāfiskiem nosaukumiem, kā, piemēram, *Ķīna*, *Pekina*, kuru sistēmiskie atveidojumi (*Džunguo*, *Beidzjina*) ļoti atšķiras no tradicionālajiem un, kaut arī reizēm jau tiek lietoti praksē, pagaidām nez vai būtu ieteicami kā pamatvarianti. Savukārt, ja sistēmiskais atveidojums no tradicionālā atšķiras tikai ar kādas skaņas precīzāku atbilstību, būtu lietojama vienīgi sistēmiskā forma, piemēram, *Taiwan* – *Taivaņa* (nevis “*Taivana*”).

1. tabula. Ķīniešu valodas zilbju iniciāļu atbilstības

<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Latviešu valodā</i>	<i>Krievu valodā</i>
b	b	б
c	c	ц
ch	č	ч
d	d	д
f	f	ф
g	g	г
h	h	х
j	dzj	цз(ь)
k	k	к
l	l / l̪ (ü priekšā: lü – lui)	л(ь)
m	m	м
n	n / ɳ (ü priekšā: nü – ɳui)	н(ь)
p	p	п
q	cj	ц(ь)
r	ž	ж
s	s	с
sh	š	ш
t	t	т
w	v	в / neatveido (ü priekšā: wu – y)
x	sj	с(ь)
y	j	Atveido kopā ar sekojošo patskani (a, e, i, u) ar vienu grafēmu (я, е, и, ю); i priekšā (yin – инь) izrunā zūd
z	dz	цз
zh	dž	чж

2. tabula. Kīniešu valodas zilbju fināļu atbilstmes

Pinjiņ sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
a	a	а / kopā ar iepriekšējo y atveido ar я (ya – я)
ai	ai	ай
an	aŋ	ань / kopā ar iepriekšējo y atveido ar янь (yan – янь)
ang	an	ан / kopā ar iepriekšējo y atveido ar ян (yang – ян)
ao	ao	ао
e	e	э / kopā ar iepriekšējo y atveido ar е (ye – е)
ei	ei	эй
en	eŋ	энь
eng	en	эн
er	er	эр
i (aiz c, ch, s, sh, z, zh)	i (ci, či, si, ši, dzi, dži)	ы
i (aiz pārējiem iniciāliem)	i	и
ia	ia / ia →* a (dzja, cja, sjia)	я
ian	iap / iaŋ → aŋ (dzjaŋ, cjaŋ, sjiaŋ)	янь
iang	ian / ian → an (dzjan, cjan, sjian)	янь
iao	iao / iao → ao (dzjao, cjao, sjao)	яо
ie	ie / ie → e (dzje, cje, sjie)	е
in	iŋ	инь
ing	in	ин
iong (aiz j, q, x, y: jiong, qiong, xiong, yong)	iun → un (dzjun, cjun, sjun, jun)	юн
iu	iu / iu → u (dzju, cju, sju)	ю
o	o	о

* Bultiņa norāda, ka attiecīgās finālēs pirmais komponents *i* dažās pozīcijās atveidojumā zūd: aiz dzj, cj, sj tas netiek ne izrunāts, ne atspogulots grafiski (dzjia → dzja, cja → cja, sjia → sjia utt.), bet aiz l, n kļūst par iepriekšējā līdzskaņa mikstinājumu (liui → lui, niui → nui utt.).

<i>Pīnjiņ</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
ong	un	ун / kopā ar iepriekšējo у atveido ar юн (<i>yong</i> – юн)
ou	ou	оу / kopā ar iepriekšējo у atveido ar ю (<i>you</i> – ю)
u	u	у
ü (aiz l, n; aiz j, q, x, y grafiski pieraksta ar u: lü, nü, bet ju, qu, xu, yu)	iui → ui (<i>lui, ɳui, dzui, cjuui, sjui, jui</i>)	юй
ua	ua	я
uai	uai	யай
uan	uaŋ	уань
üan (aiz j, q, x, y; grafiski pieraksta ar uan: juan, quan, xuan, yuan)	iuaŋ → uaŋ (<i>dzjuuaŋ, cjuuaŋ, sjuuŋ, juuaŋ</i>)	юань
uang	uan	уан
üe (aiz l, n; aiz j, q, x, y grafiski pieraksta ar u: lüe, nüe, bet jue, que, xue, yue)	iue → ue (<i>lue, ɳue, dzjue, cjuue, sjue, jue</i>)	юе
ui	ui	үй / уей / ой
un	uŋ	унь
ün (aiz j, q, x, y; grafiski pieraksta ar un: jun, qun, xun, yun)	iuŋ → uŋ (<i>dzjuuŋ, cjuŋ, sjuuŋ, juuŋ</i>)	юнь
uo	uo	о

3. tabula. Ķīniešu valodas zilbju atbilstsmes

<i>Pīnjiņ</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā	<i>Pīnjiņ</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
a	a	а	bei	bei	бэй
ai	ai	ай	ben	бең	бэн
an	aŋ	ань	beng	ben	бэн
ang	an	ан	bi	bi	би
ao	ao	ао	bian	biaŋ	бянь
ba	ba	ба	biao	biao	бяо
bai	bai	бай	bie	bie	бе
ban	baŋ	бань	bin	biŋ	бинь
bang	ban	бан	bing	bin	бин
bao	bao	бао	bo	bo	бо

<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Latviešu valodā</i>	<i>Krievu valodā</i>	<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Latviešu valodā</i>	<i>Krievu valodā</i>
bu	bu	бу	dang	dan	дан
ca	ca	ца	dao	dao	дао
cai	cai	цай	de	de	де
can	cap	цань	dei	dei	дай
cang	can	цан	den	deŋ	дэнъ
cao	cao	цао	deng	den	дэн
ce	ce	цэ	di	di	ди
cen	ceŋ	пэнъ	dian	diaŋ	дянь
ceng	cen	цэн	diao	diao	дяо
cha	ča	ча	die	die	де
chai	čai	чай	ding	din	дин
chan	čap	чань	diu	diu	дю
chang	čan	чан	dong	dun	дун
chao	čao	чао	dou	dou	доу
che	če	чэ	du	du	ду
chen	čeŋ	чэнъ	duan	duaŋ	дуань
cheng	čen	чэн	dui	dui	дуй
chi	či	чи	dun	duŋ	дунъ
chong	čun	чун	duo	duo	до
chou	čou	чоу	e	e	э
chu	ču	чу	é	e	э
chua	čua	чуа	ei	ei	эй
chuai	čuai	чуай	en	eŋ	энъ
chuan	čuaŋ	чуань	eng	en	эн
chuang	čuan	чуан	er	er	эр
chui	čui	чуй	fa	fa	фа
chun	čuŋ	чунь	fan	faŋ	фань
chuo	čuo	чо	fang	fan	фан
ci	ci	ци	fei	fei	фэй
cong	cun	цун	fen	feŋ	фэнъ
cou	cou	цоу	feng	fen	фэн
cu	cu	цу	fo	fo	фо
cuan	cuaŋ	цуань	fou	fou	фоу
cui	cui	цуй	fu	fu	фу
cun	cuŋ	цунь	ga	ga	га
cuo	cuo	цо	gai	gai	гай
da	da	да	gan	gaŋ	гань
dai	dai	дай	gang	gan	ган
dan	daŋ	дань	gao	gao	гао

<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Latviešu valodā</i>	<i>Krievu valodā</i>	<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Latviešu valodā</i>	<i>Krievu valodā</i>
ge	ge	гэ	jin	dzjiŋ	цзинь
gei	gei	гэй	jing	dzjin	цзин
gen	gen	гэн	jiong	dzjun	цзюн
geng	gen	гэн	jiu	dzju	цзю
gong	gun	гун	ju	dzjui	цзюй
gou	gou	гоу	juan	dzjuɑŋ	цзюань
gu	gu	гу	jue	dzjue	цзюе
gua	gua	гуа	jun	dzjuŋ	цзюнь
guai	guai	гуай	ka	ka	ка
guan	guaŋ	гуань	kai	kai	кай
guang	guan	гуан	kan	kaŋ	кань
gui	gui	гуй	kang	kan	кан
gun	guŋ	гүнъ	kao	kao	као
guo	guo	го	ke	ke	кэ
ha	ha	ха	ken	keŋ	кэнь
hai	hai	хай	keng	ken	кэн
han	haŋ	хань	kong	kun	кун
hang	han	хан	kou	kou	коу
hao	hao	хао	ku	ku	ку
he	he	хэ	kua	kua	куа
hei	hei	хэй	kuai	kuai	куай
hen	heŋ	хэнь	kuan	kuaŋ	куань
heng	hen	хэн	kuang	kuan	куан
hong	hun	хун	kui	kui	куй
hou	hou	хоу	kun	kuŋ	кунь
hu	hu	ху	kuo	kuo	ко
hua	hua	хуа	la	la	ла
huai	huai	хуай	lai	lai	лай
huan	huaŋ	хуань	lan	laŋ	лань
huang	huan	хуан	lang	lan	лан
hui	hui	хуй	lao	lao	лао
hun	huŋ	хунь	le	le	лэ
huo	huo	хо	lei	lei	лэй
ji	dzji	цзи	leng	len	лэн
jia	dzja	цзя	li	li	ли
jian	dzjaŋ	цзянь	lia	lia	ля
jiang	dzjan	цзян	lian	liaŋ	лянь
jiao	dzjao	цзяо	liang	lian	лян
jie	dzje	цзе	liao	liaو	ляо

<i>Pinjīn</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā	<i>Pinjīn</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
lie	lie	ле	nen	неŋ	нэнъ
lin	liŋ	линъ	neng	nen	нэн
ling	lin	лин	ni	ni	ни
liu	liu	лю	nian	nian	нянь
lo	lo	ло	niang	nian	нян
long	lun	лун	niao	niao	няо
lou	lou	лоу	nie	nie	не
lu	lu	лу	nin	niŋ	нинъ
lü	lui	люй	ning	nin	нин
luan	luan	луань	niu	niu	ню
lüe	lue	люе	nong	nun	нун
lun	luŋ	лунъ	nou	nou	ноу
luo	luo	ло	nu	nu	ну
ma	ma	ма	ňü	ňui	нью
mai	mai	май	nuan	nuaŋ	нуань
man	maŋ	мань	nüe	ňue	нюе
mang	man	ман	nuo	nuo	но
mao	mao	мао	o	o	о
me	me	мэ	ou	ou	оу
mei	mei	мэй	pa	pa	па
men	meŋ	мэнъ	pai	pai	пай
meng	men	мэн	pan	paŋ	пань
mi	mi	ми	pang	pan	пан
mian	miaŋ	мянь	pao	pao	пао
miao	miao	мяо	pei	pei	пэй
mie	mie	мे	pen	peŋ	пэнъ
min	miŋ	минъ	peng	pen	пэн
ming	min	мин	pi	pi	пи
miu	miu	мю	pian	piaŋ	пянь
mo	mo	мо	piao	piao	пяо
mou	mou	моу	pie	pie	пе
mu	mu	му	pin	piŋ	пинь
na	na	на	ping	pin	пин
nai	nai	най	po	po	ро
nan	naŋ	нань	pou	pou	поу
nang	nan	нан	pu	pu	пу
nao	nao	нао	qi	cji	ци
ne	ne	нэ	qia	cja	ця
nei	nei	нэй	qian	cjaŋ	цянь

<i>Pinjin</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā	<i>Pinjin</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
qiang	cjan	цян	she	še	шэ
qiao	cjao	цяо	shei	šeи	шэй
qie	cje	це	shen	šeң	шэнъ
qin	cjiŋ	цинъ	sheng	šen	шэн
qing	cjin	цин	shi	ši	ши
qiong	cjun	цион	shou	šou	шоу
qiu	cju	цию	shu	šu	шу
qu	cjui	циой	shua	šua	шуа
quan	cjuaŋ	циоань	shuai	šuai	шуай
que	cjue	циое	shuan	šuaŋ	шуань
qun	cjuŋ	циюнь	shuang	šuan	шуан
ran	žaŋ	жань	shui	šui	шуй
rang	žan	жан	shun	šuŋ	шунь
rao	žao	жао	shuo	šuo	шо
re	že	жэ	si	si	сы
ren	žeŋ	жэнъ	song	sun	сун
reng	žen	жэн	sou	sou	соу
ri	ži	жи	su	su	су
rong	žun	жун	suan	suaŋ	суань
rou	žou	жоу	sui	sui	суй
ru	žu	жу	sun	suŋ	сунь
ruan	žuaŋ	жуань	suo	suo	со
rui	žui	жуй	ta	ta	та
run	žuŋ	жунь	tai	tai	тай
ruo	žuo	жо	tan	taŋ	тарь
ra	sa	са	tang	tan	тан
sai	sai	сай	tao	tao	тао
san	saŋ	сань	te	te	тэ
sang	san	сан	teng	ten	тэн
sao	sao	сао	ti	ti	ти
se	se	сэ	tian	tiaŋ	тянь
sen	seŋ	сэнъ	tiao	tiao	тяо
seng	sen	сэн	tie	tie	те
sha	ša	ша	ting	tin	тин
shai	šai	шай	tong	tun	тун
shan	šaŋ	шань	tou	tou	тоу
shang	šan	шан	tu	tu	ту
shao	šao	шАО	tuan	tuaŋ	туань

<i>Pinjīn</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā	<i>Pinjīn</i> sistēmā	Latviešu valodā	Krievu valodā
tui	tui	туй	yuan	juan	юань
tun	tuŋ	тунь	yue	jue	юе
tuo	tuo	то	yun	juŋ	юнь
wa	va	ва	za	dza	цза
wai	vai	вай	zai	dzai	цзай
wan	vaŋ	вань	zan	dzaŋ	цзань
wang	van	ван	zang	dzan	цзан
wei	vei	вэй	zao	dzao	цзАО
wen	veŋ	вэнь	ze	dze	цзЭ
weng	ven	вэн	zei	dzei	цзЭЙ
wo	vo	во	zen	dzeŋ	цзЭНЬ
wu	vu	у	zeng	dzen	цзЭН
xi	sji	си	zha	dža	чжа
xia	sja	ся	zhai	džai	чжай
xian	sjaŋ	сянь	zhan	džaŋ	чжань
xiang	sjan	сян	zhang	džan	чжан
xiao	sjao	сяо	zhao	džao	чжао
xie	sje	се	zhe	dže	чжЭ
xin	sjiŋ	синь	zhei	džei	чжЭЙ
xing	sjin	син	zhi	dži	чжи
xiong	sjun	сюн	zhong	džun	чжун
xiu	sju	сю	zhou	džou	чжоу
xu	sjui	сюй	zhu	džu	чжу
xuan	sjuŋ	сюань	zhua	džua	чжуа
xue	sjue	сюе	zhuai	džuai	чжуай
xun	sjuŋ	сюнь	zhuan	džuaŋ	чжуань
ya	ja	я	zhuang	džuan	чжуан
yan	jaŋ	янь	zhui	džui	чжуй
yang	jan	ян	zhun	džuŋ	чжунь
yao	jao	яо	zhuo	džuo	чжо
ye	je	е	zi	dzi	цзы
yi	ji	и	zong	dzung	цзун
yin	jiŋ	инь	zou	dzuou	цзоу
ying	jin	ин	zu	dzu	цзу
yo	jo	ю	zuan	dzuŋ	цзуань
yong	jun	юн	zui	dzuŋ	цзУЙ
you	jou	ю	zun	dzuŋ	цзунь
yu	jui	юй	zuo	dzuŋ	цзо

**4. tabula. Ķīniešu valodas zilbju pieraksts
Veida-Džailsa un *pinjiņ* transkripcijā**

Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjiņ</i> sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjiņ</i> sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjiņ</i> sistēmā
a	a	ch'ien	qian	chun	zhun
ai	ai	chih	zhi	ch'un	chun
an	an	ch'ih	chi	chün	jun
ang	ang	chin	jin	ch'ün	qun
ao	ao	ch'in	qin	chung	zhong
cha	zha	ching	jing	ch'ung	chong
ch'a	cha	ch'ing	qing	ê	o
chai	zhai	chiu	jiu	eh	ê
ch'ai	chai	ch'iu	qiu	ei	ei
chan	zhan	chiung	jiong	ên	en
ch'an	chan	ch'iung	qiong	êng	eng
chang	zhang	cho	zhuo	êrh	er
ch'ang	chang	ch'o	chuо	fa	fa
chao	zhao	chou	zhou	fan	fan
ch'ao	chao	ch'ou	chou	fang	fang
chē	zhe	chu	zhu	fei	fei
ch'è	che	ch'u	chu	fēn	fen
chei	zhei	chü	ju	fēng	feng
chēn	zhen	ch'ü	qu	fo	fo
ch'en	chen	chua	zhua	fou	fou
chēng	zheng	ch'ua	chua	fu	fu
ch'ēng	cheng	chuai	zhuai	ha	ha
chi	ji	ch'uai	chuai	hai	hai
ch'i	qi	chuan	zhuan	han	han
chia	jia	ch'uan	chuan	hang	hang
ch'ia	qia	chüan	juan	hao	hao
chiang	jiang	ch'üan	quan	hê	he
ch'iang	qiang	chuang	zhuang	hei	hei
ciao	jiao	ch'uang	chuang	hêñ	hen
ch'iao	qiao	chüeh	jue	hêng	heng
chieh	jie	ch'üeh	que	ho	huo
ch'ieh	qie	chui	zhuï	hou	hou
chien	jian	ch'ui	chui	hsí	xi

Veida-Džailsa sistēmā	Pinjiņ sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	Pinjiņ sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	Pinjiņ sistēmā
hsia	xia	jun	run	kun	gun
hsiang	xiang	jung	rong	k'un	kun
hsiao	xiao	ka	ga	kung	gong
hsieh	xie	k'a	ka	k'ung	kong
hsien	xian	kai	gai	kuo	guo
hsin	xin	k'ai	kai	k'uo	kuo
hsing	xing	kan	gan	la	la
hsiu	xiu	k'an	kan	lai	lai
hsitung	xiong	kang	gang	lan	lan
hsü	xu	k'ang	kang	lang	lang
hsüan	xuan	kao	gao	lao	lao
hsüeh	xue	k'ao	kao	lê	le
hsün	xun	kê	ge	lei	lei
hu	hu	k'ê	ke	lêng	leng
hua	hua	kei	gei	li	li
huai	huai	kèn	gen	lia	lia
huan	huan	k'én	ken	liang	liang
huang	huang	kéng	geng	liaο	liaο
hui	hui	k'éng	keng	lieh	lie
hun	hun	ko	ge	lien	lian
hung	hong	k'o	ke	lin	lin
huo	huo	kou	gou	ling	ling
jan	ran	k'ou	kou	liu	liu
jang	rang	ku	gu	lo	le, lo
jao	rao	k'u	ku	lou	lou
jê	re	kua	gua	lu	lu
jēn	ren	k'ua	kua	lü	lü
jēng	reng	kuai	gui	luan	luan
jih	ri	k'uai	kuai	lüeh	lüe
jo	ruo	kuan	guan	lun	lun
jou	rou	k'uān	kuan	lung	long
ju	ru	kuang	guang	luo	luo
jua	-	k'uāng	kuang	ma	ma
juan	ruan	kuei	gui	mai	mai
jui	rui	k'uei	kui	man	man

Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjīn</i> sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjīn</i> sistēmā	Veida-Džailsa sistēmā	<i>Pinjīn</i> sistēmā
mang	mang	nu	nu	po	bo
mao	mao	nü	nü	p'o	po
me	me	nuan	nuan	p'ou	pou
mei	mei	nüeh	nüe	pu	bu
mēn	men	nung	nong	p'u	pu
mēng	meng	o	o, e	sa	sa
mi	mi	ou	ou	sai	sai
miao	miao	pa	ba	san	san
mieh	mie	p'a	pa	sang	sang
mien	mian	pai	bai	sao	sao
min	min	p'ai	pai	sē	se
ming	ming	pan	ban	sēn	sen
miu	miu	p'an	pan	sēng	seng
mo	mo	pang	bang	sha	sha
mou	mou	p'ang	pang	shai	shai
mu	mu	pao	bao	shan	shan
na	na	p'ao	pao	shang	shang
nai	nai	pei	bei	shao	shao
nan	nan	p'ei	pei	shē	she
nang	nang	pēn	ben	shei	shei
nao	nao	p'ēn	pen	shēn	shen
nē	ne	pēng	beng	shēng	sheng
nei	nei	p'ēng	peng	shih	shi
nēn	nen	pi	bi	shou	shou
nēng	neng	p'i	pi	shu	shu
ni	ni	piao	biao	shua	shua
niang	niang	p'iao	piao	shuai	shuai
niao	niao	pieh	bie	shuan	shuan
nieh	nie	p'ieh	pie	shuang	shuang
nien	nian	pien	bian	shui	shui
nin	nin	p'ien	pian	shun	shun
ning	ning	pin	bin	shuo	shuo
niu	niu	p'in	pin	so	suo
no	nuo	ping	bing	sou	sou
nou	nou	p'ing	ping	ssǔ	si

<i>Veida-Džailsa sistēmā</i>	<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Veida-Džailsa sistēmā</i>	<i>Pinjiņ sistēmā</i>	<i>Veida-Džailsa sistēmā</i>	<i>Pinjiņ sistēmā</i>
su	su	t'o	tuo	t'u	tu
suan	suan	tou	dou	tuan	duan
sui	sui	t'ou	tou	t'uan	uan
sun	sun	tsa	za	tui	dui
sung	song	ts'a	ca	t'ui	tui
szū	si	tsai	zai	tun	dun
ta	da	ts'ai	cai	t'un	tun
t'a	ta	tsan	zan	tung	dong
tai	dai	ts'an	can	t'ung	tong
t'ai	tai	tsang	zang	tzü	zi
tan	dan	ts'ang	cang	tz'ü	ci
t'an	tan	tsao	zao	wa	wa
tang	dang	ts'ao	cao	wai	wai
t'ang	tang	tsê	ze	wan	wan
tao	dao	ts'è	ce	wang	wang
t'ao	tao	tsei	zei	wei	wei
tê	de	tsên	zen	wêñ	wen
t'ê	te	ts'ën	cen	wêng	weng
tei	dei	tsëng	zeng	wo	wo
têñ	den	ts'ëng	ceng	wu	wu
têng	deng	tso	zuo	ya	ya
t'êng	teng	ts'o	cuo	yang	yang
ti	di	tsou	zou	yao	yao
t'i	ti	ts'ou	cou	yeh	ye
tia	dia	tsu	zu	yen	yan
tiao	diao	ts'u	cu	yi	yi
t'iao	tiao	tsuan	zuan	yin	yin
tieh	die	ts'uān	cuan	ying	ying
t'ieh	tie	tsui	zui	yo	yo
tien	dian	ts'ui	cui	yu	you
t'ien	tian	tsun	zun	yü	yu
ting	ding	ts'un	cun	yüeh	yue
t'ing	ting	tsung	zong	yüen	yuan
tiu	diu	ts'ung	cong	yun	yun
to	duo	tu	du	yung	yong

1.6. Ķīniešu īpašvārdū gramatizācija

1. Ķīniešu valodas īpašvārdus, kas izteikti ar vairākiem hieroglifiem, *piñjiñ* transkripcijā pieņemts pierakstīt kā salikteņus. Šī norma paturama arī atveidojumos latviešu valodā: uzvārds *Sima* – *Sima*, pilsēta *Yangzhou* – *Jandžou* utt.

2. Vienzilbes un vairākzilbju īpašvārdi, kas *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar līdzskani (iespējamās finālēs: *-an*, *-ang*, *-en*, *-eng*, *-in*, *-ing*, *-ong*, *-un*), iekļaujami 1. vai 4. deklinācijā, atbilstoši dzimtei nominatīvā pievienojot galotni *-s* vai *-a*: pilsēta *Zigong* – *Dziguna*, kalns *Taishan* – *Taišāns*, uzvārds *Bing* – *Bins* vai *Bina* utt.

3. Vairākzilbju īpašvārdi, kas *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar pat-skani *-a* vai ar divskani *-ia* pozīcijā, kur tā pirmais komponents atveidojumā zūd (t.i., aiz līdzskaņa *j*, *q*, *x*), pieder pie 4. deklinācijas un lokāmi kā vīriešu vai sieviešu dzimtes vārdi: uzvārdi *Ana* – *Ana*, *Dunqia* – *Duñcja* utt. abās dzimtēs.

4. Vairākzilbju īpašvārdi, kas *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar pat-skani *-e* vai ar divskani *-ie* pozīcijā, kur tā pirmais komponents atveidojumā zūd (t.i., aiz līdzskaņa *j*, *q*, *x*), pieder pie 5. deklinācijas un lokāmi kā vīriešu vai sieviešu dzimtes vārdi: uzvārdi *Ashire* – *Ašide*, *Cangjie* – *Candze*, *Dongye* – *Dunje* utt. abās dzimtēs.

5. Ja vienzilbes vai vairākzilbju īpašvārds *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar divskani, kura otrs komponents ir *i* (*-ai*, *-ei*, *-ui*), tas iekļaujams 1. vai 4. deklinācijā, *i* aizstājot ar *j* un atkarībā no dzimtes nominatīvā pievienojot galotni *-s* vai *-a*: pilsēta *Shanghai* – *Šanhaja*, province *Hubei* – *Hubeja*, uzvārds *Mai* – *Majs* vai *Maja* utt.

6. Tāpat gramatizējami vienzilbes un vairākzilbju īpašvārdi, kas *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar *-lü*, *-nü*, *-ju*, *-qu*, *-xu*, *-yu*, kur trijskaņa *ü* vai tā grafiskā varianta *u* latvisķā atbilstsme ir divskanis *ui*: uzvārdi *Jianglü* – *Dzjanļujs* vai *Dzjanļuja*, *Nü* – *Nujs* vai *Nuja*, *Qu* – *Cjujs* vai *Cjuja*, pilsēta *Xinyu* – *Sjiņjuja* utt.

7. Visi pārējie ķīniešu īpašvārdi arī latvisķā atveidojumā ir nelokāmi. Tie ir

a) vienzilbes vārdi, kas *piñjiñ* transkripcijā beidzas ar patskani *-a*, *-e* vai ar divskani *-ia*, *-ie* pozīcijā, kur tā pirmais komponents atveidojumā zūd (sal. 3. un 4. punktu): uzvārdi *Ba* – *Ba*, *Ce* – *Ce*, *He* – *He*, *Jia* – *Dzja*, *Ma* – *Ma*, *Xia* – *Sja*, *Xie* – *Sje* utt.;

b) vienzilbes un vairākzilbju vārdi, kas *pinjiņ* transkripcijā beidzas ar patskani *-i*, *-o* vai ar patskani *-u* pozīcijā, kur tam arī latvisķā atbilstme ir patskanis *u* (sal. 6. punktu): uzvārdi *Baiyi* – *Baiji*, *Dabo* – *Dabo*, *Gu* – *Gu* utt.;

c) vienzilbes un vairākzilbju vārdi, kas *pinjiņ* transkripcijā beidzas ar trijskani *-iao* vai ar divskani, kura otrs komponents nav *-i* (sal. 5. punktu), izņemot vairākzilbju vārdus ar divskani *-ia*, *-ie* pozīcijā, kur tā pirms komponents atveidojumā zūd (sk. 3. un 4. punktu): uzvārdi *Diao* – *Diao*, *Rao* – *Žao*, *Dia* – *Dia*, *Heshilie* – *Hešilie*, *Gongniu* – *Gunniu*, *Houfuhou* – *Houfuhou*, *Chua* – *Čua*, *Heyue* – *Hejue*, *Ayiduo* – *Ajiduo*, *Lüe* – *Łue* utt.

Lai atveidojumā vieglāk atšķirtu lokāmos vārdus ar *-a*, *-e* vārda beigās no nelokāmiem, der iegaumēt: *-a*, *-e* uzskatāms par lokāmo galotni tikai vairākzilbju atveidojumos ar līdzskani *-a*, *-e* priekšā. Vienzilbes atveidojumi ar līdzskani *-a*, *-e* priekšā, kā arī visi pārējie vienzilbes un vairākzilbju atveidojumi, kuros *-a*, *-e* ir pēdējais komponents divu vai triju patskaņu savienojumā, ir nelokāmi.

Iekļaujot nelokāmos ķīniešu īpašvārdus latviešu tekstā, ieteicams tiem pievienot nomenklatūras vārdu vai citu paskaidrojošu apzīmējumu, piemēram, *Čendu pilsēta*, *Čendu pilsētā*; *filozofs Džuandzi*, *filozofam Džuandzi u.tml.*

1.7. Atveides īpatnības atsevišķās īpašvārdu un nosaukumu tematiskajās grupās

Pēdējos gados Ķīnas valodnieki, kas līdz šim nodarbojušies galvenokārt ar latīnu alfabēta ieviešanas problēmu, ir pievērsušies ķīniešu īpašvārdu latīņalfabētiskā pieraksta normu izstrādei un, balstoties *pinjiņ* sistēmā, radījuši īpašvārdu latīņalfabētiskā pieraksta standartu. Dažas no šī standarta normām ar nelielām korekcijām ir lietderīgi ievērot arī ķīniešu īpašvārdu atveidē latviešu valodā no *pinjiņ* pieraksta. Galvenokārt tas attiecas uz salikto vārdu komponentu (zilbju) apvienojumu vienā vai vairākās vizuālās nodalitās kopās – vārdos (hieroglifiskajā rakstībā katrs komponents resp. zilbe tiek pierakstīts atsevišķi, veidojot nepārtrauktu zilbju virknī, kurā vārdu robežas nosakāmas tikai pēc nozīmes). Daudzos gadījumos *pinjiņ* sistēmā pieņemtais saliktā īpašvārda pieraksts

ar vienu vai vairākiem atsevišķiem vārdiem izmantojams par tiešu paraugu latviskajam atveidojumam. Savukārt, ja *piñjiñ* pieraksta princips kādā konkrētā īpašvārdā vai īpašvārdū grupā ir pretrunā ar latviešu valodas likumībām vai tradicionāliem pieņēmumiem, priekšroka jādod latviešu valodas prasībām.

Tālāk, pievēršoties galvenokārt problēmām, kas izriet no saliktā īpašvārda vai nosaukuma pieraksta ar vienu vai vairākiem atsevišķiem vārdiem (resp. koprakstījuma vai savruprakstījuma) *piñjiñ* sistēmā un tā adekvātuma no latviešu valodas viedokļa, aplūkotas atveides īpatnības dažādās īpašvārdū un nosaukumu grupās.

Personvārdi

Ķīniešu personvārdū garums parasti nepārsniedz tris zilbes, retos gadījumos sastopami četrzilbju vārdi. *piñjiñ* sistēmā gan uzvārdu, gan katru priekšvārdu vai cita veida personvārdu (sikāk sk. 2.1. apakšnodalā) pieraksta vienā vārdā ar lielo burtu. Šī norma atbilst arī latviešu valodas likumībām un atveidojumā saglabājama: uzvārds *Sun* – *Suñs*, priekšvārds *Yixian* – *Jisjañs*, pavārds *Rixin* – *Žisjiñs*, pēcnāves godājamvārds *Guofu* – *Guofu*.

Arī latviskajā atveidojumā ieteicams ievērot *piñjiñ* transkripcijā pieņemto ķīniešu personvārdu pieraksta secību – vispirms uzvārds, tad priekšvārds, piemēram, *Sun Yixian* – *Suñs Jisjañs*.

Garākus personvārdus vai to aizstājējus *piñjiñ* sistēmā parasti sadala zilbju kopās jeb atsevišķos vārdos, ievērojot shēmu 2+2+... vai 3+3+..., vai 2+3... zilbes, piemēram, imperatora valdišanas devize (personvārda aizstājējs) *Taiping Xingguo*. Taču dažreiz saturs resp. komponentu nozīme uzliek ierobežojumus šis shēmas izmantojumam; piemēram, rakstnieka pseidonīmā *Yunjian Huayeliannong* otrs vārds ir semantiski nedalāms. Ieteicams *piñjiñ* pierakstā doto dalījumu ievērot arī latviešu valodā: *Taipins Sjinguo*, *Juñdzjañs Huajeliañnuns*.

Vārdus (komponentus), ko pievieno aiz personvārda, lai norādītu personas sociālo stāvokli vai izrādītu cieņu (tituli, godājamvārdi), *piñjiñ* sistēmā raksta atsevišķi un ar mazo burtu, piemēram, *Kongfuzi* ‘godājamais tēvs Kuns’ vai *Wu lao* ‘vecais [t.i., cienījamais] Vu’. Latviešu valodā tituls jāuztver kā cilvēka vārda vai uzvārda sastāvdaļa, kuru raksta kopā ar personvārdu, – minētajos piemēros *Kunfudzi*, *Vulao*.

Savukārt pēcnāves godājamvārdi, ko *piñjiŋ* sistēmā pieraksta ar lielo burtu, arī latviski rakstāmi atsevišķi un ar lielo burtu, jo tie uzskatāmi par īpašu priekšvārda paveidu. Interesants piemērs te ir vārds *zhuxi* ‘priekssēdētājs’, kas tik ļoti saaudzis ar Mao Dzeduna tēlu, ka *piñjiŋ* sistēmā to pieraksta ar lielo burtu personvārda vietā aiz uzvārda – *Mao Zhuxi*. Tas liecina, ka tagad šo vārdu var uzskatīt par pēcnāves godājamvārdu un latviskot kā atsevišķu vārdu – *Mao Džusji*.

Imperatora vārda pēdējais komponents mēdz būt *di* ‘senlaiku mītiskais sencis’, *zu* ‘sencis’, *zong* ‘pirmtēvs’, *wang* ‘valdnieks’ vai cits analogisks vārds, kas apzīmē titulu, rangu, godpilnu uzrunu. *Piñjiŋ* sistēmā to raksta kopā ar īpašvārdu. Šis princips saglabājams arī latviskajā atveidojumā, piemēram, *Taizong* – *Taidzuns*. Titulu *huangdi* ‘imperators’ *piñjiŋ* sistēmā raksta atsevišķi no īpašvārda un ar mazo burtu: *Kangxi huangdi* ‘imperators Kansji’. Latviešu valodā arī šai gadījumā ieteicams koprakstījums tāpat kā citiem tituliem – *Kansjihuandi*.

Ja lidzās imperatora vārdam min arī dinastijas nosaukumu, tad *piñjiŋ* sistēmā abus vārdus raksta atsevišķi un ar lielo burtu, piemēram, *Qin Shi huangdi* ‘Šihuandi no Cjiņu dinastijas’. Latviešu valodā ieteicams uzskatīt dinastijas nosaukumu par imperatora vārda komponentu un, atmetot dinastijas nosaukumam latviešu valodas galotni (ja tāda ir), veidot salikteni – *Cjiņšihuandi*. Tomēr nebūtu vēlams veidot pārāk garus salikteņus.

Mītu, literatūras un folkloras tēlu apzīmējumi *piñjiŋ* sistēmā, ja iespējams, tiek pierakstīti tā, lai vizuāli veidotos uzvārds un priekšvārds, piemēram, *Sun Wukong* (rotalīgais pērtiķis no romāna “Rietumu ceļojuma piezīmes”). Sastopami arī vienvārda apzīmējumi, piemēram, *Erlangshen*, jo dažādiem vārdiem komponentu savstarpējā semantiskā saistība ir atšķirīga un ne vienmēr pieļauj formālu dalijumu. Šādu apzīmējumu atveidē parasti var saglabāt *piñjiŋ* savruprakstījumu vai koprakstījumu: *Suņs Vukuns*, *Erlanšeņs*. Taču, ja savruprakstījumā veidojas vienzilbīgs pseidouzvārds un pseidovārds, latviešu valodā ieteicams atveidojums ar salikteni, piemēram, *Gong Gong* – *Gunguns*.

Ķinas valodnieki izdala arī tādus cilvēku vārdus, pseidonīmus, literatūras varoņu iesaukas, ko komponentu semantiskās attieksmes dēļ nevar mehāniski dalīt uzvārdam un priekšvārdam analogās zilbju kopās. *Piñjiŋ* sistēmā tos pieraksta vienā vārdā, tāpat tie būtu atveidojami arī latviski, piemēram, senlaiku domātāja garīgais pavārds *Baopuzi* – *Baopudzi* vai 20. gadsimta dzejnieces pseidonīms *Bingxin* – *Binsjiņa*.

Visi personvārdu paveidi atveidojumā jāgramatizē katrs atsevišķi, ievērojot 1.6. apakšnodaļā minētos norādījumus un veidojot sieviešu vai vīriešu dzimtes formas.

Geogrāfiskie nosaukumi

Piņjiņ sistēmā ģeogrāfisko nosaukumu īpašvārdiskā daļa neatkarīgi no zilbju skaita parasti netiek dalīta sīkākās zilbju kopās, bet pierakstīta vienā vārdā, piemēram, atteka *Baimaoshanan* (latv. *Baimaošanaņa*). Nomenklatūras vārdus, piemēram, *chi* ‘ezers’, *jiang* ‘upe’, lietojumā kopā ar īpašvārdu pieraksta ar lielo burtu, ja tie doti savruprakstijumā: ezers *Hongya Chi*, upe *Zhu Jiang* (latv. *Hunjači*, *Džudzjana*).

Ķīnas ģeogrāfisko nosaukumu atveidi sarežģī būtiskā atšķirība starp nomenklatūras vārdu atspoguļojumu *piņjiņ* sistēmā un latviešu valodā, t.i., nomenklatūras vārdu savruprakstijums vai koprakstijums ar nosaukuma īpašvārdisko daļu. Šī problēma gan ir vairāk teorētiska, jo latviešu valodā tāpat kā citās Eiropas valodās jau izveidojusies stabila tradīcija dažiem Ķīnas ģeogrāfisko objektu veidiem iekļaut nosaukuma īpašvārdiskajā daļā arī komponentu, kas patiesībā ir ķīniešu nomenklatūras vārds, piemēram, upe *Huang He* ‘dzeltenā upe’ – *Huanhe*, kalnu grēda *Tian Shan* ‘debesu kalns’ – *Tianšaņs* (tradicionāli *Tjanšans*). Atveides praktiskajā aspektā galvenais ir nošķirt objektus, kuriem šī tradīcija saglabājama, no objektiem, kuru nosaukumu atveidē būtu jāievēro vispārējais princips – šķirt īpašvārdu no nomenklatūras vārda, ja tie doti savruprakstijumā.

Savukārt ķīniešu valodnieki ģeogrāfisko nosaukumu pierakstam *piņjiņ* sistēmā izvirza šādu normu: maziem ģeogrāfiskiem objektiem nomenklatūras vārds jāraksta kopā ar īpašvārdu, bet lieliem objektiem tas rakstāms atsevišķi. “Mazs” un “liels” šeit jāsaprot kā relatīvi jēdzieni, t.i., salīdzinājumā ar citiem tā paša tipa objektiem, piemēram, apdzīvotu vietu grupā ciemats (*cun*) vai neliela pilsēta (*chen*) ir mazi objekti salīdzinājumā ar lielpilsētu (*shi*). Tāpēc pirmos divus no šiem nomenklatūras vārdiem raksta kopā ar īpašvārdu, bet trešo, ja tas tiek attiecināts uz lielpilsētu, – atsevišķi: ciemats *Xinghuacun*, neliela pilsēta *Zaojiacheng*, bet lielpilsēta *Xinghua Shi* (latv. *Sjinhuacuņs*, *Dzaodzjačena*, *Sjinhua*).

Minētā norma aptver ne tikai nomenklatūras vārdus, kas jau leksiski apzīmē relatīvi mazus vai lielus objektus, bet arī tādus nomenklatūras

vārdus, kurus var attiecināt gan uz mazākiem, gan lielākiem objektiem. Tādā gadījumā viens un tas pats nomenklatūras vārds, piemēram, *he* ‘upe’, *shi* ‘pilsēta’ vai *shan* ‘kalns’, atkarībā no objekta relatīvā lieluma tiek rakstīts kopā ar īpašvārdu vai atsevišķi: maza upe – *Shibalihe*, bet liela upe – *Huan He* (latv. *Šibalihe*, *Huanhe*); neliela pilsēta – *Zengtoushi*, bet lielpilsēta – *Xiamen Shi* (latv. *Dzentouši*, *Sjameņa*); neliels kalns – *Bamianshan*, bet kalnu grēda – *Tian Shan* (latv. *Bamiaņšāns*, *Tiaņšāns*).

Šajā grāmatā ievietotajā ģeogrāfisko nosaukumu sarakstā (sk. 3.2. apakšnodaļu) tikko aplūkotais šķirums neatspoguļojas, jo šis saraksts aptver tikai nozīmīgākos un līdz ar to lielākos ģeogrāfiskos objektus. *Piñjiŋ* transkripcijā (kreisajā ailē) doto nosaukumu īpašvārdiskās daļas sastāvā šķietami identificējamie nomenklatūras vārdi patiesībā ir citas dabas parādība. Pirmkārt, tie var būt nomenklatūras vārdiem grafiski identi vārdi ar citu nozīmi (par to liecina arī atšķirīgie hieroglifi), kā, piemēram, savdabīgajā pilsētas nosaukumā *Shishi Shi*, kas latviešu lasītājam izskatās pēc vienas un tās pašas zilbes mehāniska atkārtojuma, bet patiesībā sastāv no trim dažādiem vārdiem un nozīmē ‘akmens lauvas pilsēta’. Otrkārt, ķiniešu valodā tāpat kā citās valodās īpašvārdu darināšanā izmanto arī komponentus, kas citā lietojumā, attiecināti uz šā vārda nozīmei atbilstošu objektu, funkcionē kā nomenklatūras vārdi; piemēram, pilsētas nosaukumā *Chaohu Shi* ‘[putnu] ligzdu ezera pilsēta’ (latv. *Čaohu*) komponents *-hu* ‘ezers’ nav nomenklatūras vārds kā ezeru nosaukumos, bet īpašvārda sastāvdaļa, līdzīgi arī komponents *-shan* ‘kalns’ pilsētas nosaukumā *Baoshan Shi* ‘dārgumu kalna pilsēta’ (latv. *Baošaņa*) nav lietots nomenklatūras vārda funkcijā, jo ir attiecināts nevis uz kalnu, bet uz pilsētu.

Aplūkotais latviešu uztverei neparastais nomenklatūras vārdu lietojums atkarībā no objektu lieluma atveidē praktiskas grūtības nesagādā, jo visi ģeogrāfiskie nosaukumi, kuros *piñjiŋ* pierakstā īpašvārds sapludināts ar nomenklatūras vārdu, latviešu valodā tāpat atveidojamī ar vienu vārdu neatkarīgi no nosaukuma struktūras ķiniešu valodā, bet nosaukumiem, kas sastāv no īpašvārdiskās daļas un nomenklatūras vārda savruprakstījumā, par pamatu ķiniešu nomenklatūras vārda iekļaušanai vai neiekļaušanai latvisķā atveidojuma īpašvārdiskajā daļā izvirzāma latviešu valodas tradīcija. Saskaņā ar šo tradīciju atveidojuma īpašvārdiskajā daļā iekļaujami ķiniešu nomenklatūras vārdi, kas apzīmē

upes, ezerus un kalnus (nomenklatūras vārds var būt papildināts arī ar kādu atributīvu komponentu, piemēram, *hu* – ‘ezers’, *beihu* – ‘ziemeļu ezers’; *shan* – ‘kalns’, *dashan* – ‘liels kalns’).

Nomenklatūras vārdi ar nozīmi ‘upe’: *chuan* [čuaŋ], *he* [he], *jiang* [dzjan], *shui* [šui], *xi* [sji]; atveides piemēri: upes *Dong Chuan* – *Dunčuaņa*, *Huang He* – *Huanhe*, *Heilong Jiang* – *Heilundzjana*, *Han Shui* – *Haņšuja*, *Dadu Xi* – *Dadusji*.

Nomenklatūras vārdi ar nozīmi ‘ezers’: *chi* [či], *dian* [diaŋ], *hu* [hu], *po* [po], *tan* [taŋ]; atveides piemēri: ezeri *Huama Chi* – *Huamači*, *Baiyang Dian* – *Baijandiaņs*, *Bei Hu* – *Beihu*, *Liangshan Po* – *Lianšaņpo*, *Heilong Tan* – *Heiluntaņs*.

Nomenklatūras vārdi ar nozīmi ‘kalns’, ‘kalni’: *ling* [lin], *shan* [šaŋ]; atveides piemēri: kalni *Wu Ling* – *Vulins*, *Langya Shan* – *Lanjašaņs*.

Izņēmums ir atveidojumi no upju, ezeru, kalnu nosaukumiem citu (neķīniešu) tautu valodās, kurus bieži pieraksta atbilstošās valodas formā, pievienojot nomenklatūras vārdu ķīniešu valodā; šādos gadījumos ķīniešu nomenklatūras vārdu atveidojumā neiekļauj, piemēram, kalni *Chola Shan* – *Čola*, *Hoh Xil Shan* – *Hohšils*; upe *Kaxgar He* – *Kašgara*. Bieži šāds nosaukums jau satur nomenklatūras vārdu attiecīgajā valodā, piemēram, ezers *Kuku Nur* – *Kukunors* (*nur* mongoļu valodā nozīmē ‘ezers’).

Savukārt atsevišķi pierakstītus nomenklatūras vārdus *shi* ‘pilsēta’, kā arī *dao* ‘sala’, *liedao* ‘salas’, *qundao* ‘arhipelāgs’, *bandao* ‘pussala’ atveidojuma īpašvārdiskajā daļā neiekļauj: pilsētas *Laiyang Shi* – *Laijana*, *Jin Shi* – *Dzjiņa*, sala *Lu Dao* – *Lu*, *Shandong Bandao* – *Šaņdunas pussala* utt.

Pārējiem ķīniešu nomenklatūras vārdiem – *shankou* ‘kalnu pāreja’, *shamo* ‘tuksnesis’, *haixia* ‘jūras šaurums’, *quan* ‘avots’, *wenquan* ‘geizers’, *qu* ‘kanāls’ utt. – par kritēriju iekļaušanai vai neiekļaušanai atveidojuma īpašvārdiskajā daļā izmantojams ķīniešu valodas īpašvārda zilbju skaits. Lai diferencētu vienādus vai līdzīgus īsus nosaukumus un padarītu tos atpazīstamākus, vienzilbīgu ķīniešu valodas īpašvārdu atveidojumā vēlams iekļaut arī ķīniešu nomenklatūras vārdu, veidojot salikteni, piemēram, kanāls *Ling Qu* – *Lincjujs* vai *Lincjuja kanāls*. Savukārt divzilbīgiem un garākiem ķīniešu īpašvārdiem šīs grupas nomenklatūras vārdi latviskajā atveidojumā nav iekļaujami: avots *Baotu Quan* – *Baotu*, geizers *Conghua Wenquan* – *Cunhua*, kanāls *Dongfeng Qu* – *Dunfens* vai *Dunfena kanāls* utt.

Tautu nosaukumi

Dažu Ķīnā dzīvojošo tautu nosaukumi latviešu valodā ir jau sen pazīstami, un tie atveidojami ar tulkojumu tradicionālajā formā, pie-mēram, *Eluosizu* vai *Russzu – krievi*, *Zangzu – tibetieši*, *Chaoxianzu – korejieši*. Pārējiem nosaukumiem, ar kuriem latviešiem tikpat kā nav bijis saskares, šādu tradicionālu atbilstumu latviešu valodā nav, un tiem jāveido fonētiskās atbilstmes, pamat formas izvēlē priekšroku dodot attiecīgās tautas pašnosaukumam resp. tā ķīniskotajai formai.

Fonētiskās atveides gadījumā jāievēro, ka *pinjiŋ* pierakstā dotajos tautu nosaukumos ietvertais pēdējais komponentis *zu*, kas ķīniešu valodā nozīmē ‘tauta’, latviešu valodā nav jāatveido: *Dawoerzu* vai *Daurzu – dauri*, *Mulaozu* vai *Mulamzu – mulami* u.tml.

Tautu nosaukumu grupā specifiska problēma ir atveidojumi, kas beidzas ar *-i*, jo atveidotajos nosaukumos šim patskanim var būt divējāda izcelstsme. Latviešu valodā lokāmiem tautu nosaukumiem pamatforma ir vīriešu dzimtes daudzskaitļa nominatīvs ar galotni *-i*. Šādu lokāmo formu latvisķā atveidojumā gramatizācijas rezultātā iegūst arī daudzi Ķīnas tautu nosaukumi: *Achangzu – ačani*, *Daizu – daji* utt. Taču ir arī daudz tādu atveidojumu, kuros *-i* nav latviešu valodā pievienota lokāmā galotne, bet atveidojumā saglabājies citas valodas vārda saknes beigu patskanis: *Amizu – ami*, *Naxizu – nasji* u.c. Teorētiski būtu vēlams šos gadījumus diferencēt un atveidojumus, kuros *-i* nav gramatizācijas rezultātā pievienota latvisķā galotne, uzskatīt par nelokāmiem vārdiem, kas lietojami vienskaitļa nozīmē. Taču praksē tādu dalijumu būtu ļoti grūti ievērot. Tāpēc šajā grāmatā (sk. 3.3. apakšnodaļu) visi vairākzilbju tautu nosaukumi, kas beidzas ar *-i*, uzskatīti par lokāmiem.

Savukārt nelokāmi ir daži citi tautu nosaukumu atveidojumi, kas vizuāli atgādina latviešu valodas lokāmos vārdus. Tie ir divzilbju vārdi ar gala patskani *-a* vai *-e*, kurš saglabājies no atveides pamatformas: *luoba* (atveidojums no *Luobazu*), *menba* (no *Menbazu*), *sjibe* (no *Xibezu*), *tudzja* (no *Tujiazu*). Tie lietojami vienskaitļa nozīmē (*menba tauta*, *sjibe tauta*).

Protams, latviešu valodā nelokāmi ir visi tautu nosaukumi, kas beidzas ar *-o* vai *-u*, kā arī visi vienzilbes atveidojumi. Taču vārdiem ar gala patskani *-u* arī pareizā lietojumā iespējami pārpratumi, ja tie nostājas ģenitīva pozīcijā: piemēram, nezinot nosaukuma pamatformu *lahu* (atveidojums no *Lahuzu*), pirmo komponentu vārdkopā *lahu tauta*

viegli var noturēt par lokāma vārda daudzskaitļa ģenitīva formu un kļūdaini sākt to lietot locījumu formās (*lahi*, *lahiem* utt.).

Pinjiņ transkripcijā tautu nosaukumus raksta ar lielo burtu, latviskā atveidojumā tas tiek nomainīts ar mazo burtu.

Grāmatu nosaukumi

Ķīniešu senlaiku grāmatas ir nozīmīga Ķīnas kultūras sastāvdaļa. Tāpēc ir svarīgi zināt, kā to nosaukumus *pinjiņ* sistēmā pieraksta paši ķīnieši un kā tos atveidot latviešu valodā.

Pierakstot senlaiku grāmatu nosaukumus *pinjiņ* sistēmā, vienzilbes vai vairākzilbju žanra vai teksta veida apzīmējumi, piemēram, *ji* ‘piezīmes’, *jing* ‘kanons’, *shi* ‘dzeja’, *tongkao* ‘vispārējs pētījums’, *xuan* ‘izlase’ u.tml., kā arī apzīmējums *shu* ‘grāmata’ nosaukuma beigās jāraksta atsevišķā vārdā ar lielo burtu: “*Shanghai Jing*”, “*Datong Shu*”, “*Wenxian Tongkao*”.

Ja grāmatas nosaukumu veido vienzilbes vārds kopā ar vienzilbīgu žanra vai teksta veida apzīmējumu, tad gadījumos, kad nosaukumam jau ir sena koprakstījuma tradīcija, minētā norma netiek ievērota. Tas skar vispazīstamākās grāmatas, piemēram, “*Shijing*”, “*Yijing*”, “*Chajing*”, “*Tangshi*”. Visos pārējos gadījumos arī divzilbīgi šādas struktūras nosaukumi tiek pierakstīti ar diviem atsevišķiem vārdiem, piemēram, “*Wen Xuan*”.

Četrzilbīgi un garāki grāmatu nosaukumi, kas nesatur žanra vai teksta veida apzīmējumu, parasti tiek dalīti divu un trīs zilbju vārdos, katru rakstot ar lielo burtu, piemēram, “*Gaiyu Congkao*”, “*Wenxin Diaolong*”. Ja nosaukumam ir divas vai trīs zilbes, tas atkarībā no komponentu nozīmes var būt gan pierakstīts vienā vārdā, piemēram, “*Huainanzi*”, gan dalīts divos vai trijos vārdos – “*Da Xue*”, “*”, “*Honglou Meng*”.*

Atsevišķos gadījumos grāmatas nosaukuma komponentu nozīme uzliek ierobežojumus prasībai grupēt zilbes pa divām vai trim, kā, piemēram, romāna nosaukumā “*Sui-Tang Yanyi*”, kur Suju un Tanu dinastijas nosaukumi netiek sapludināti.

Latviešu tekstā ķīniešu senlaiku grāmatu nosaukumus atkarībā no teksta žanra un adresāta transkribē vai tulko, piemēram, “*Da Xue*” – “*Dasjue*” vai “*Lielā mācība*”, “*Dao De Jing*” – “*Daodedzjin*” vai “*Dao un de kanons*”.

Transkribējot grāmatu nosaukumus latviski, no vienas puses, iespēju robežās jārespektē kīniešu valodnieku piedāvātie pieraksta principi, no otras puses, jāievēro, ka latviešu valodai raksturīgāki ir vairākzilbju vārdi. Tāpēc ieteicams divzilbju un trīszilbju nosaukumus neatkarīgi no komponentu nozīmes latviski transkribēt vienā vārdā arī tur, kur kīniešu valodnieki tos sadala divos vai pat trīs vārdos, piemēram, “*Li Ji*” – “*Lidzji*”, “*Zhanguo Ce*” – “*Džaŋuoce*”, “*Dao De Jing*” – “*Daodedzjin*”.

Četrzilbīgus un garākus grāmatu nosaukumus latviski transkribē ar vairākiem divu vai trīs zilbju vārdiem pēc *piŋjiŋ* pieraksta parauga vai, ja šāds paraugs nav pieejams, sadalot nosaukumu divu un trīs zilbju vārdos. Katru vārdu, izņemot pirmo, atbilstoši latviešu valodas tradīcijai raksta ar mazo burtu, piemēram, “*Kangxi Zidian*” – “*Kansji dzidian*”, “*Jinpingmei Quanzhuan*” – “*Dzjɪŋpinmei cjuɑ̯ndžuaŋ*”. Tomēr, ja nosaukumā var identificēt īpašvārdu, to būtu vēlams rakstīt atsevišķi, nesapludinot ar citām zilbēm (ja vien tas nav darīts jau *piŋjiŋ* pierakstā), un ar lielo burtu: “*Chunqiu Zuo Zhuan*” – “*Čuŋčju Dzuo džuaŋ*” (tulkojumā “Pavasari un rudeņi ar Dzuo komentāriem”).

Transkribētie grāmatu nosaukumi nav jāgramatizē.

Filozofijas un kultūras jēdzieni

Kīnas filozofijā un kultūrā ir bagātīgs jēdzienu klāsts, kas daļēji jau ienācis latviešu valodā. Šo jēdzienu apzīmējumi jāuztver kā speciālie termini. Latviešu valodā saskaņā ar tradīciju tos tikai transkribē (ar mazo burtu *piŋjiŋ* lielā burta vietā), nepakļaujot gramatizācijai, bet tekstā izdalot grafiski (parasti ar kursīvu), piemēram, *De* – *de*, *Wu* – *vu*, *Yin* un *Yang* – *jiŋ* un *jan*. Tas vērtējams pozitīvi, jo šie termini parasti sastāv tikai no vienas zilbes – saknes un, ja tiem mainītu vai pievienotu kādu burtu, kļūtu neatpazīstami. Latviešu valodā nebūtu jārikojas tāpat kā čehiem, kas loka, piemēram, vārdu *dao* (tieka transkribēts kā *Tao*), uzterot divskaņa *ao* otro daļu par lokāmo galotni: *Tao*, *Tau*, *Taa*, *Taem* utt. (sk. 9, 25. u.c. lpp.).

Divzilbīgus jēdzienu apzīmējumus, ko *piŋjiŋ* transkripcijā raksta atsevišķi, latviešu transkripcijā apvieno vienā vārdā, piemēram, *Feng Shui* – *fensui*.

2. Kīniešu personvārdu atveide latviešu valodā

2.1. Kīniešu personvārdu sistēma

Uzvārdi un priekšvārdi

Kīniešu uzvārdu sākotne meklējama senā pagātnē, bet to daudzveidība nav sevišķi liela. Visā tūkstošiem gadu ilgajā Kīnas vēsturē bijis apmēram 6,3 tūkstoši uzvārdu, ko iespējams atrast rakstu avotos.

Mūsdienās kīniešiem ir apmēram 2 tūkstoši uzvārdu, no kuriem biežāk sastopami tikai 400–500 (12, I lpp.). Tas nav daudz absolūtos skaitļos, bet attiecībā pret Kīnas iedzīvotāju skaitu liekas pavisam maz.

Kīniešu uzvārdi *sjin* (*xing*, 姓) veidojušies kā viena ciltskoka kopējs apzīmējums. To cilme ir daudzveidīga. Uzvārdos atspoguļojas tituli, rangi, amati, godājamvārdi, piemēram, *Sima* (*Sima*), *Tans* (*Tang*). Daži uzvārdi cēlušies no upju nosaukumiem vai citiem vietvārdiem. Arī seno valstu nosaukumi varēja kļūt par uzvārdiem – *Ču* (*Chu*), *Džou* (*Zhou*). Daži uzvārdi fiksē dzimtas nekīnisko izcelsmi – *Hu* (*Hu*), *Ma* (*Ma*). Par pēcteču uzvārdu varēja pārtapt arī cilvēka iesauka.

Pretstatā uzvārdiem, kuru skaits ir ierobežots, priekšvārdus mēdz brīvi sacerēt, piemēram, meitu var nosaukt par *Čuņmeju* (*Chunmei* ‘pavasara skaistums’), zēnu – par *Vēntao* (*Wentao* ‘kultūras avots’).

Uzvārdi kīniešiem vienmēr bijuši stabili, turpretī priekšvārdi dzīves laikā var mainīties atkarībā no sociālā stāvokļa, vecuma, nodarbošanās.

Ir vairāki priekšvārdi paveidi.

Tāpat kā citur pasaulē, arī Kīnā mājinieki bērnam dod kādu parocigu iesauku, parasti mīlināmo vārdu *sjaomin* (*xiaoming*, 小名), piemēram, *Doudou* (*Doudou* ‘zirnītis’, burtiski ‘zirnis-zirnis’), *Vava* (*Wawa* ‘lellite’, burtiski ‘lelle-lelle’). Agrāk, kad ģimenē bija daudz bērnu, vecāki īpaši

negudroja, kā tos saukt, bet vienkārši numurēja: *Sjaoji* (*Xiaoyi* ‘pirmais sīkais’), *Sjaoers* (*Xiaoer* ‘otrais sīkais’) utt.

Galvenais priekšvārds ir *min* (*ming*, 名). Sasniedzot pilngadību (20 gadu vecumu), cilvēks vēl 20. gadsimta sākumā parasti ieguva otru priekšvārdu *dzi* (zi, 字), kas atspoguļoja viņa īpašības un bieži vien bija semantiski saistīts ar pirmo priekšvārdu. Meitai otru priekšvārdu piešķira līdz ar iziešanu pie vīra. Pēc otra priekšvārda iegūšanas pirmajā priekšvārdā cilvēku drīkstēja uzrunāt tikai par viņu vecāki mājinieki.

Bez tam cilvēks varēja pieņemt vienu vai vairākus pavārdus *hao* (*hao*, 号). Šī tradīcija saglabājusies vēl šodien.

Praksē priekšvārdu sistēma bija vēl komplikētāka. To var ilustrēt, aplūkojot, piemēram, ievērojamā 20. gadsimta sākuma politiķa Suņa Jatsena dažādos vārdus. *Suņs* (*Sun*) ir viņa uzvārds. Pēc piedzimšanas viņam tika reģistrēts priekšvārds *Demins* (*Deming* ‘de gaišums’). Skolas laikā viņa priekšvārds bija *Veņs* (*Wen* ‘kultūra’). 20 gadu vecumā viņam tika dots otrs priekšvārds *Dzaidži* (*Zaizhi* ‘uzliktā atbildība’). Vēlāk viņš pieņēma pavārdu *Žisjiņs* (*Rixin* ‘ikdienas jauninājumi’), pēc tam – *Jisjaņs* jeb *Jatsens* (*Yixian*, dialektā *Yatsen* ‘slaists vientuļnieks’). Pēc nāves viņam tika piešķirti godājamvārdi *Guofu* (*Guofu* ‘valstu tēvs’) un *Džunšaņs* (*Zhongshan* ‘vidus kalns’).

Lietošanai ārpus mājas cilvēkam varēja būt īpašs vārds oficiālām situācijām vai vienkārsi iesauka, to sauca par “ārējo pirmo priekšvārdu” – *vaimin* (*waiming*, 外名) vai “ārējo pavārdu” – *vaihao* (*waihao*, 外号).

Grāmatu autoriem un māksliniekiem var būt pseidonīmi *bimin* (*biming*, 笔名), dažreiz īpaši gari, piemēram, *Gusu Baovens Laoženjs* (*Gusu Baoweng Laoren*).

Dažiem cilvēkiem ir arī “profesionālie vārdi” *dzjimin* (*jiming*, 技名), kas aizstāj priekšvārdu vai papildina to. Piemēram, personvārds *Čeņs Mapo Doufu* (*Chen Mapo Doufu*) sastāv no uzvārda *Čeņs*, “ārējā pirmā priekšvārda” *Mapo* un “profesionālā vārda” *Doufu*.

Mūsdienu Ķīnā personas apzīmējums parasti sastāv no uzvārda un priekšvārda (*min*). Ķīniešu valodā bijis un ir ne mazums saliktu uzvārdu, piemēram, *Dzjuičenžji* (*Juchenji*), *Sima* (*Sima*), *Oujans* (*Ouyang*). Tomēr izplatītāki ir vienzilbes uzvārdi: *Mao* (*Mao*), *Li* (*Li*), *Džao* (*Zhao*). Priekšvārds parasti ir divzilbigs, veidots no diviem patstāvīgiem vārdiem: *Enlajs* (*Enlai*), *Šipejs* (*Shipei*), *Dzeduns* (*Zedong*), *Šaocji* (*Shaoqi*). Mēdz būt arī vienzilbīgi priekšvārdi: *Sju* (*Xiu*), *Žujs* (*Rui*) u.c.

Ķīniešu valodā vispirms raksta resp. nosauc uzvārdu, pēc tam priekšvārdu: *Džou Enlajs*, *Liu Šipejs*, *Mao Dzeduns*, *Liu Šaočji*, *Oujans Sju*, *Li Žujs*, *Li Ans*. Pēdējā laikā ārējo kontaktu ietekmē ķīnieši dažkārt maina vietām uzvārdu un priekšvārdu, piemēram, *Dzeduns Mao*, *Ans Li*.

Ķīnas imperatoru vārdi

Ķīnas valdniekiem bija komplicēta vārdu sistēma. Personvārdus viņi lietoja līdz tronja ieņemšanai. Pēc tam pat mātēm bija aizliegts uzrunāt viņus uzvārdā vai priekšvārdā. Imperators tika uzskatīts par debesu dēlu, tāpēc cilvēka vārds viņam vairs nebija piemērots; var teikt, ka imperatoriem vispār nebija vārda. Daži imperatori ipaši rūpigi sekoja tam, lai tiktu aizmirsti viņu personvārdi; piemēram, Minu dinastijas dibinātājs, cenšoties aizmirst savu necilo izcelsmi, aizliedza pieminēt savu uzvārdu un pat lika izņemt šo hieroglifu no literatūras un dokumentiem. Tie, kuri neievēroja šo aizliegumu, tika bargi soditi.

Sākot ar Haņu dinastiju (3. gs. p.m.ē.), valdnieku personvārdus aizstāja ar ipašiem valdišanas gadu apzīmējumiem *nianhao* (*nianhao*, 年号), mūsdien valodā – *daihao* (*daihao*, 代号), ko Rietumu autori mēdz dēvēt par valdišanas devīzēm. Tajās pausta galvenā ideja, kurai vajadzēja izteikt imperatora valdišanas perioda būtību, piemēram, *Kansji* (*Kangxi* ‘veselība [un] laime’), *Guaņsjujs* (*Guanxu* ‘spilgtais turpinājums’). Līdz Minu dinastijai imperatori vairākkārt mainīja savu valdišanas devīzi. Minu un Cjinu dinastijas laikā imperatori parasti aprobežojās ar vienu valdišanas devīzi.

Mirušajiem imperatoriem deva pēcnāves vārdu *shihao* (shihao, 谥号). Šī tradīcija veidojusies loti agri. Jau vēsturnieks Sima Cjaņs (2.–1. gs. p.m.ē.) aprakstījis noteikumus, pēc kuriem piešķira vārdu viņsaulē aizgājušiem valdniekiem, nēmot vērā viņu paveikto. Parasti pēcnāves vārds ir saliktenis, kas beidzas ar vārda *huandi* (*huangdi* ‘imperators’) pēdējo komponentu *di*. Šo tradīciju ievēroja līdz pat 20. gadsimta sākumam.

Haņu dinastijas laikā izveidojās arī tradīcija piešķirt mirušajiem imperatoriem tempļa vārdu (*miao hao*, 庙号). Šo vārdu rakstīja uz plāksnes, ko novietoja valdnieska senčiem veltītajā templī. Tempļa vārda piešķiršanā arī bija jāievēro stingri noteikumi. Dinastiju dibinātāji gandrīz vienmēr tika godāti kā “augstie” (*Gao*) vai “diženie” (*Tai*).

Saliktie vārdi parasti beidzās ar komponentu *dzun* (*zong* ‘sencis’) vai *dzu* (*zu* ‘pirmtēvs’), piemēram, *Taidzuns* (*Taizong* ‘dižais sencis’).

Pieminot mirušos imperatorus, atkarībā no laikmeta lietoja viņu pēcnāves vārdu vai tempļa vārdu. Tanu dinastijas laika imperatori parasti ir pazīstami ar saviem pēcnāves vārdiem, turpretī Minu un Cjinu dinastijas imperatorus vairāk pazīst ar viņu tempļa vārdiem.

2.2. 20.–21. gadsimta ievērojamu cilvēku vārdi

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Ai Qing, 艾青	Ajs Cjins, <i>dzejnieks</i> (1910–1996)
Ang Lee, sk. Li An	
Ba Jin, 巴金	Ba Dzjiņš, <i>prozaikis</i> (1904–2006)
Bei Dao, 北島	Bejs Dao, <i>dzejnieks</i> (dz. 1949)
Bingxin, 冰心	Binsjiņa, <i>dzejniece</i> (1900–1999)
Bo Xilai, 薄熙来	Bo Sjlajs, <i>KTR tirdzniecības ministrs</i> ¹ (dz. 1949)
Cai Yuanpei, 蔡元培	Cajs Juanpejs, <i>revolucionārs, politiķis</i> (1868–1940)
Cao Gangchuan, 曹刚川	Cao Gančuaņš, <i>KTR Valsts padomes loceklis, aizsardzības ministrs</i> (dz. 1935)
Cao Yu, 曹禺	Cao Jujs, <i>dramaturgs</i> (1910–1996)
Chang Kaishek, sk. Jiang Jieshi	
Chang Kaishi, sk. Jiang Jieshi	
Chen Duxiu, 陳獨秀	Čens Dusju, <i>žurnālists, viens no KKP dibinātājiem</i> (1879–1942)
Cheng Long, 成龙; <i>angliskotā formā</i> Jacky Chan	Čens Luns, <i>arī Džekījs Čans, aktieris</i> (dz. 1954)
Chen Kaige, 陈凯歌	Čeņs Kaige, <i>kinorežisors</i> (dz. 1952)
Chen Lifu, 陈立夫	Čeņs Lifu, <i>Guomiņdana partijas darbinieks, politiķis</i> (1900–2002)
Chen Zhili, 陈至立	Čena Džili, <i>KTR Valsts padomes locekle</i> (dz. 1942)
Dai Jitao, 戴季陶	Dajs Dzjitaio, <i>Guomiņdana partijas ideologs</i> (1890–1949)
Deng Xiaoping, 邓小平	Dens Sjaopins, <i>revolucionārs, politiķis, 1956.–1967. g. KKP ģenerālsekreitārs</i> (1904–1997)
Deng Yingchao, 鄧穎超	Dena Jinčao, <i>politiķe, Džou Enlaja dzīvesbiedre</i> (1904–1992)

¹ Sarakstā norāditie amati atspoguļo stāvokli 2006. gada jūlijā.

<i>Pīnjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Ding Ling, 丁玲	Dina Lina, <i>rakstniece (1904–1986)</i>
Du Weiming, 杜维明	Du Veimins, <i>Hārvarda universitātes profesors (dz. 1940)</i>
Fang Litian, 方立天	Fans Litiaņs, <i>filozofijas vēsturnieks (dz. 1933)</i>
Fan Wenlan, 范文澜	Fāns Venļaņs, <i>vēsturnieks (1893–1969)</i>
Fan Ye, 范晔	Fāņa Je, <i>sportistē (dz. 1986)</i>
Feng Jicai, 冯骥才	Fens Dzjicajs, <i>rakstnieks (dz. 1942)</i>
Feng Youlan, 冯友兰	Fens Joulaņs, <i>filozofijas vēsturnieks (1895–1990)</i>
Gao Xingjian, 高行健	Gao Sjindzjaņs, <i>rakstnieks (dz. 1940)</i>
Gong Li, 巩俐	Guna Li, <i>kinoaktrise (dz. 1965)</i>
Gu Cheng, 顾成	Gu Čens, <i>dzejnieks (1956–1993)</i>
Gu Jiegang, 顾颉刚	Gu Dzjegans, <i>vēsturnieks (1893–1980)</i>
Guo Moruo, 郭沫若	Guo Možuo, <i>zinātnieks, rakstnieks (1892–1978)</i>
He Lin, 贺麟	He Liņš, <i>filozofs (1902–1992)</i>
He Lüting, 贺绿汀	He Ľuitins, <i>komponists (1903–1997)</i>
Hou Wailu, 侯外庐	Hou Vailu, <i>vēsturnieks (1903–1983)</i>
Hua Jianmin, 华建敏	Hua Dzjaņmiņš, <i>KTR Valsts padomes loceklis un sekretariāta vadītājs (dz. 1940)</i>
Huang Ju, 黄菊	Huans Dzjujs, <i>KTR Valsts padomes premjera vietnieks (dz. 1938)</i>
Hu Hanmin, 胡汉民	Hu Haņmiņš, <i>revolucionārs, politiķis (1879–1936)</i>
Hui Liangyu, 回良玉	*Huejs ¹ Lianjujs, <i>KTR Valsts padomes premjera vietnieks (dz. 1944)</i>
Hu Jintao, 胡锦涛	Hu Dzjiņtao, <i>KTR priekšsēdētājs, KKP ģenerālsekretārs (dz. 1942)</i>
Hu Shi, 胡适	Hu Ši, <i>publicists, zinātnieks, politiķis (1891–1962)</i>
Hu Yaobang, 胡耀邦	Hu Jaobans, bij. <i>KKP priekšsēdētājs, vēlāk ģenerālsekretārs (1915–1989)</i>
Jacky Chan, sk. Cheng Long	
Jiang Jieshi, <i>dialektā Chang Kaishek</i> , Chang Kaiši, 蒋介石	Dzjans Dzješi, arī Čans Kaišeks, Čans Kaiši, <i>politikis (1887–1975)</i>
Jiang Jingguo, 蒋经国	Dzjans Dzinguo, <i>politikis (1909–1988)</i>
Jiang Qing, 江青	Dzjana Cjina, <i>aktrise, Mao Dzeduna dzīvesbiedre (1914–1991)</i>

¹ Ar zvaigznīti (*) vārda priekšā norādīti tie atveidojumi, kuros pieļautas atkāpes no sajā darbā formulētajiem ķīniešu valodas īpašvārdu latviskās atveides noteikumiem (sk. 1.6. un 1.7. apakšnodaļu).

Pīnjiņ sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Jiang Zemin, 江泽民	Dzjans Dzemiņš, bij. KKP ģenerālsekretārs (dz. 1926)
Jia Qinglin, 贾庆林	Dzja Cjinliņš, KKP CK Politbiroja Pastāvīgās komitejas loceklis (dz. 1940)
Jin Renqing, 金人庆	Dzjiņš Žeņčjins, KTR finanšu ministrs (dz. 1944)
Jin Yuelin, 金岳霖	Dzjiņš Jueliņš, filozofs (1895–1984)
Ji Yanchi, 季雁池	Dzji Ji Jaņči, 2003.–2005. g. KTR vēstnieks Latvijā (dz. 1958)
Kang Youwei, 康有为	Kans Jouvejs, reformatoru kustības ideologs (1858–1927)
Lao She, 老舍	Lao Še, rakstnieks (1899–1966)
Lei Feng, 雷锋	Lejs Fens, karavīrs, kurš pēc nāves kļuva par paraugtēlu (1940–1962)
Li An, 李安; anglikotā formā	Li Aņš, kinorežisors (dz. 1954)
Ang Lee	
Liang Qichao, 梁启超	Lians Cjičao, reformatoru kustības ideologs, politiķis (1873–1923)
Liang Shuming, 梁漱溟	Lians Šumins, filozofs (1893–1988)
Li Ao, 李敖	Li Ao, rakstnieks, vēsturnieks (dz. 1935)
Liao Zhongkai, 廖仲凯	Liao Džunkajs, revolucionārs, politiķis (1878–1925)
Li Changchun, 李長春	Li Čančuņš, KKP CK Politbiroja loceklis (dz. 1944)
Li Dazhao, 李大釗	Li Dadžao, viens no KKP dibinātājiem (1889–1927)
Li Gong, sk. Gong Li	
Lin Biao, 林彪	Liņš Biao, politiķis (1907–1971)
Lin Yutang, 林語堂	Liņš Juitans, publicists, "dzīves filozofijas" ideju autors (1895–1976)
Li Peng, 李鹏	Li Pens, bij. Visķinas Tautas pārstāvju sapulces Pastāvīgās komitejas priekšsēdētājs (dz. 1928)
Liu Bannong, 刘半农	Liu Baņnuns, dzejnieks (1891–1934)
Liu Binyan, 刘宾雁	Liu Binjaņš, publicists (1925–2005)
Liu Shaoqi, 刘少奇	Liu Šaočji, revolucionārs, bij. KTR priekšsēdētājs (1898–1969)
Liu Shifu, 刘师复	Liu Šifu, anarhokomunisma ideologs (1884–1915)
Liu Shipei, 刘师培	Liu Šipejs, seno tekstu pētnieks, anarhists (1884–1919)
Liu Shuxian, 刘述先	Liu Šusjaņš, filozofijas profesors (dz. 1934)
Liu Tianhua, 刘天华	Liu Tianhua (nelok.) ¹ , komponists (1895–1932)

¹ Sk. 2. parindi 74. lappusē.

Pinjiņ sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Liu Yazi, 柳亞子	Liu Jadzi, politikis, literāts (1887–1958)
Li Zehou, 李泽厚	Li Dzehou, filozofijas vēsturnieks (dz. 1930)
Li Zhaoxing, 李肇星	Li Džaojsjins, KTR ārlietu ministrs (dz. 1940)
Luo Gan, 罗干	Luo Gaņs, KKP CK Politbiroja Pastāvīgās komitejas loceklis (dz. 1935)
Lu Xun, 鲁迅	Lu Sjuņs, rakstnieks (1881–1936)
Mao Dun, 茅盾	Mao Duņs, rakstnieks (1896–1981)
Mao Zedong, 毛泽东	Mao Dzeduns, revolucionārs, 1954.–1959. g. KTR priekšsēdētājs, 1945.–1976. g. KKP priekšsēdētājs (1893–1976)
Ma Yifu, 马一浮	Ma Jifu, filozofs, kaligrāfs (1883–1967)
Mei Lanfang, 梅兰芳	Mejs Laņfans, aktieris (1894–1961)
Mian Mian, 棉棉	Miaņa Miaņa, rakstniece (dz. 1970)
Mou Zongsan, 牟宗三	Mou Dzunsaņs, filozofs (1909–1995)
Muhai Tang, sk. Tang Muhai	
Pei Wenzhong, 裴文中	Pejs Veņdžuns, arheologs (1904–1982)
Peng Dehuai, 彭德怀	Pens Dehuajs, KTR Atbrivošanas armijas maršals (1898–1974)
Peng Shuai, sk. Shuai Peng	
Qian Mu, 钱穆	Cjaņs Mu, vēsturnieks (1895–1990)
Qian Zhongshu, 钱钟书	Cjaņs Džunšu, erudīts; literāts, kurš 20. gs. turpināja rakstīt senajā valodā (1910–1998)
Qi Baishi, 齐白石	Cji Baiši, gleznotājs (1864–1957)
Qu Qubai, 瞿秋白	Cjujs Cjuibajs, revolucionārs, publicists (1899–1935)
Shen Qi, 沈奇	Šenjs Cji, rakstnieks, 2005. g. viesojies Rīgā (dz. 1951)
Shuai Peng, 彭帅	Šuaja Pena, tenisiste (dz. 1986)
Song Meiling, 宋美龄	Suna Meilina, Čana Kaiši dzīvesbiedre (1898–2003)
Song Qingling, 宋庆龄	Suna Cjinlina, Suņa Jatsena dzīvesbiedre, politiķe (1893–1981)
Su Manshu, 苏曼殊	Su Maņšu, rakstnieks (1884–1918)
Sun Tiantian, 孙甜甜	Suņa Tiantiņa, tenisiste (dz. 1981)
Sun Yatsen, sk. Sun Yixian	
Sun Yixian, dialektā Sun Yat-sen, 孙逸仙	Suņs Jisjaņs, arī Suņs Jatsens, revolucionārs, politiķis (1866–1925)
Su Tong, 苏童	Su Tuns, rakstnieks (dz. 1963)
Tang Jiaxuan, 唐家璇	Tans Dzjasjuāns, KTR Valsts padomes loceklis (dz. 1938)

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Tang Junyi, 唐君毅	Tans Dzjuņji, filozofs (1909–1978)
Tang Muhai, 汤沐海	Tans Muhajs, dirigents (dz. 1949)
Tian Han, 田汉	Tians Haņs, dramaturgs (1898–1968)
Tiantian Sun, sk. Sun Tiantian	
Wang Fengxiang, 王凤祥	Vans Fensjans, diplomāts, 1995.–1998. g. ĶTR vēstnieks Latvijā (dz. 1938)
Wang Kaiwen, 王开文	Vans Kaivenš, diplomāts, 1999.–2003. g. ĶTR vēstnieks Latvijā (dz. 1955)
Wang Meng, 王濛	Vana Mena, sportiste (dz. 1985)
Wang Meng, 王蒙	Vans Mens, rakstnieks (dz. 1934)
Wang Shuo, 王朔	Vans Šuo, rakstnieks (dz. 1958)
Wen Jiabao, 温家宝	Veņs Dzjabao, ĶTR Valsts padomes premjers (dz. 1942)
Wen Yiduo, 闻一多	Veņs Jiduo, dzejnieks (1899–1946)
Wu Bangguo, 吴邦国	Vu Banguo, Visķinas Tautas pārstāvju sapulces Pastāvīgās komitejas priekšsēdētājs (dz. 1941)
Wu Guanzheng, 吴官正	Vu Guāndžens, ĶKP CK Politbiroja Pastāvīgās komitejas loceklis (dz. 1938)
Wu Yi, 吴仪	Vu Ji, ĶTR Valsts padomes premjera vietniece (dz. 1936)
Wu Zhihui, 吴稚晖	Vu *Džihuejs, politiķis (1865–1953)
Xiao Hong, 萧红	Sjao Huna, rakstniece (1911–1942)
Xiong Shili, 熊十力	Sjuns Šili, filozofs (1885–1968)
Xu Beihong, 徐悲鸿	Sjujs Beihuns, gleznotājs (1895–1953)
Xu Dishan, 许地山	Sjujs Dišaņs, rakstnieks (1893–1941)
Xu Fuguan, 徐复观	Sjujs Fuguaņs, Guomiņdāna armijas pulkvedis, filozofs (1903–1982)
Xu Zhimo, 徐志摩	Sjujs Džimo, rakstnieks (1897–1931)
Yan Fu, 严复	Jaņs Fu, tulkotājs, politiķis (1854–1921)
Yang Zhongjian, 杨钟健	Jans Džundžaņs, arheologs (1897–1979)
Yao Ming, 姚明	Jao Mins, sportists (dz. 1980)
Yao Peisheng, 姚培生	Jao Peišens, diplomāts, 1998.–2000. g. ĶTR vēstnieks Latvijā (dz. 1945)
Yao Wenyuan, 姚文元	Jao Venjuāns, publicists, "kultūras revolūcijas" aktīvists (1931–2005)
Ye Shengtao, 叶圣陶	Je Šentao, rakstnieks (1894–1988)
Yuan Shikai, 袁世凯	Juaņš Šikajs, Ķīnas Republikas pirmais prezidents (1859–1916)

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Yu Congyang, 于丛杨	Jujs Cunjans, <i>kīniešu valodas pasniedzējs Latvijā (dz. 1940)</i>
Yu Dafu, 郁达夫	Jujs Dafu, <i>dzejnieks (1896–1945)</i>
Yu Hua, 余华	Jujs Hua, <i>rakstnieks (dz. 1960)</i>
Yu Youren, 于右任	Jujs Joužēns, <i>Guomiņdāna partijas darbinieks, kaligrafs (1879–1964)</i>
Zang Kejia, 臧克家	Dzans Kedzja, <i>dzejnieks (1905–2004)</i>
Zeng Peiyan, 曾培炎	Dzens Peijaņš, <i>ĶTR Valsts padomes premjera vietnieks (dz. 1938)</i>
Zeng Qinghong, 曾庆红	Dzens Cjinhuns, <i>ĶTR priekšsēdētāja vietnieks (dz. 1939)</i>
Zhang Ailing, 张爱玲	Dzana Ailina, <i>rakstniece (1921–1995)</i>
Zhang Binglin, 章炳麟	Džans Binliņš, <i>publicists, revolucionārs (1896–1936)</i>
Zhang Dan, 张丹	Džana Daņa, <i>sportiste (dz. 1985)</i>
Zhang Guowang, 张国旺	Džans Guovans, <i>“Sjiņhua” ziņu aģentūras Baltijas biroja vadītājs (dz. 1966)</i>
Zhang Hao, 张昊	Džans Hao, <i>sportists (dz. 1984)</i>
Zhang Junmai, 张君劢	Džans Dzjuņmajs, <i>publicists, politiķis (1887–1968)</i>
Zhang Kangkang, 张抗抗	Džana Kankana, <i>rakstniece (dz. 1950)</i>
Zhang Limin, 张利民	Džans Limiņš, <i>ĶTR vēstnieks Latvijā (dz. 1950)</i>
Zhang Xueliang, 张学良	Džans Sjuelians, <i>Ķīnas Republikas armijas ģenerālis (1901–2001)</i>
Zhang Yimou, 张艺谋	Džans Jimou, <i>kinorežisors (dz. 1951)</i>
Zhang Ziyi, 章子怡	Džana Dziji, <i>kinoaktrise (dz. 1979)</i>
Zhao Shuli, 趙樹理	Džao Šuli, <i>rakstnieks (1906–1970)</i>
Zhao Ziyang, 赵紫阳	Džao Dzijans, bij. <i>ĶKP ģenerālsekreitārs (1919–2005)</i>
Zhou Enlai, 周恩来	Džou Eņlajs, <i>revolucionārs, politiķis, 1949.–1976. g. ĶTR Valsts padomes premjers (1898–1976)</i>
Zhou Yongkang, 周永康	Džou Junkans, <i>ĶTR Valsts padomes loceklis, sabiedrības drošības ministrs (dz. 1942)</i>
Zhu Qianzhi, 朱谦之	Džu Cjaņdzi, <i>vēsturnieks, publicists (1899–1972)</i>
Zhu Rongji, 朱镕基	Džu Žundzji, bij. <i>ĶTR Valsts padomes premjers (dz. 1928)</i>
Zhu Zhixin, 朱执信	Džu Dzisjiņš, <i>revolucionārs (1885–1920)</i>
Zhu Ziqing, 朱自清	Džu Dzicjins, <i>literāts (1898–1948)</i>

2.3. Ievērojamu senlaiku ķīniešu vārdi

<i>Pīnjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Bai/ ¹ Bo Juyi, 白居易	Bajs/Bo Dzjuiji, <i>dzejnieks</i> (772–846)
Bai/Bo Pu, 白朴	Bajs/Bo Pu, <i>dramaturga</i> (1226–?)
Ban Biao, 班彪	Baņs Biao, <i>vēsturnieks, rakstnieks</i> (3–54)
Ban Chao, 班昭	Baņs Čao, <i>celotājs, literāts</i> (32–102)
Ban Gu, 班固	Baņs Gu, <i>vēsturnieks</i> (32–92)
Bao Jingyan, 鮑敬言	Bao Dzjinjaņs, <i>filozofs</i> (3.–4.? gs.)
Baopuzi, 抱朴子	Baopudzi, <i>daioešu alkīmiķis, domātājs</i> (284–363? vai 283–343)
Bi Sheng, 畢昇	Bi Šens, <i>izgudrojis tehnoloģiju drukāšanai ar saliekamo šriftu</i> (?–1051?)
Cai Lun, 蔡倫	Cajs Luņš, <i>papīra izgudrotājs</i> (?–121)
Cao Cao, 曹操	Cao Cao, <i>karavadonis, valdnieks</i> (155–220)
Cao Pi, 曹丕	Cao Pi, <i>valdnieks, literāts</i> (187–226)
Cao Xueqin, 曹雪芹	Cao Sjueciņs, <i>prozaiķis</i> (1715–1763)
Cheng Hao, 程顥	Čens Hao, <i>filozofs</i> (1032–1085)
Cheng Yi, 程頤	Čens Ji, <i>filozofs</i> (1033–1107)
Chu Suiliang, 褚遂良	Ču Suilians, <i>ministrs, kaligrāfs</i> (596–658 vai 659)
Ci Xi, sk. Cixi taihou	
Cixi taihou, 慈禧太后; arī Ci Xi, 慈禧	Cisjitatihou ('imperatore atraitne Cisji'), arī Cisji, Kīnas valdniece (1861–1908)
Dai Zhen, 戴震	Dajs Džeņs, <i>filozofs</i> (1723–1777)
Dong Zhongshu, 董仲舒	Duns Džunšu, <i>valstsvisrs, filozofs</i> (190 vai 179–120 vai 104 p.m.e.)
Du Fu, 杜甫	Du Fu, <i>dzejnieks</i> (712–770)
Du Mu, 杜牧	Du Mu, <i>dzejnieks</i> (803–852)
Du Yu, 杜預	Du Jujs, <i>karavadonis</i> (222–284)
Fan Chi, 樊遲	Faņs Či, <i>Konfūcija māceklis</i> (515–? p.m.e.)
Fang Yizhi, 方以智	Fans Jidži, <i>filozofs, Kīnas mūsdienu medicīnas aizsācējs</i> (1611–1671)
Fan Ye, 范叶	Faņs Je, <i>vēsturnieks, valstsvisrs</i> (398–445)

¹ Ar slīpsvītru šajā sarakstā atdalīti izrunas varianti.

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Fan Zhen, 范鎮	Faņs Džeņs, filozofs (450?-515?)
Fa Xian, 法顯	Fasjaņs, budistu grāmatu tulkoņa, ceļotājs (337-422)
Fazang, 法藏	Fadzans, budisma skolotājs, galminieks (643-712)
Feng Menglong, 馮夢龍	Fens Menluns, rakstnieks (1574-1645)
Ge Hong, 葛洪	Ge Huns, filozofs, nemirstības sludinātājs (284-363 vai 283-343)
Gongsun Long, sk. Gongsun Longzi	
Gongsun Longzi, 公孫龍子; <i>arī</i> Gongsun Long, 公孫龍	Gunsuņs Lundzi, <i>arī</i> Gunsuņs Luns, filozofs (4.-3. gs. p.m.ē.)
Gongsun Yang, 公孫鞅; <i>arī</i> Shang Yang, 商鞅	Gunsuņs Jans, <i>arī</i> *Šanas Jans, Cjiņu valsts Šanas apgabala pārvaldnieks (390-338 p.m.ē.)
Gongyang Gao, 公羊高	Gunjaņs Gao, klasisko grāmatu komentētājs (5. gs. p.m.ē.)
Gong Zizhen, 龔自珍	Guns Dzidžeņs, literāts, domātājs (1792-1841)
Guangzi, sk. Guan Zhong	
Guan Hanqing, 關漢卿	Guans Haņčjins, dramaturga (1225?-1300)
Guan Yu, 關羽	Guans Jujs, karavandonis (160-219)
Guan Zhong, 管仲; <i>arī</i> Guangzi, 管子	Guans Džuns, <i>arī</i> Guandzi, politiķis, filozofs (?-645 p.m.ē.)
Guliang Chi, 穀梁赤	Gulians Či, klasisko grāmatu komentētājs (5. gs. p.m.ē.)
Guo Songtao, 郭嵩焘	Guo Suntao, diplomāts, seno grāmatu pētnieks (1818-1891)
Gu Yanwu, 顧炎武	Gu Jaņvu, filozofs (1613-1682)
Han Fei, 韓非	Haņs Fejs, filozofs (288-233 p.m.ē.)
Han Yu, 韓愈	Haņs Jujs, literāts, valstsvīrs (768-824)
Hong Rengan, 洪仁玕	Huns Žeņgaņs, taipinu sacelšanās vadonis (1822-1864)
Hong Xiuquan, 洪秀全	Huns Sjucjuņs, taipinu sacelšanās vadonis (1814-1864)
Huang Tingjian, 黃庭堅	Huans Tindzjaņs, dzejnieks, kaligrāfs (1045-1105)
Huang Zongxi, 黃宗羲	Huans Dzunsji, vēsturnieks, zinātnieks, filozofs (1610-1695)
Huang Zunxian, 黃遵憲	Huans Dzuņjaņs, rakstnieks, diplomāts (1848-1905)
Hui Neng, 慧能	*Hueinens, budisma sludinātājs (638-713)

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Ji Kang, 姬康	Dzji Kans, literāts, filozofs (223–262)
Kong Anguo, 孔安國	Kuns Aņguo, Konfūcija tekstu pārzinātājs (2. gs. p.m.ē.)
Kong fuzi, 孔夫子; <i>ari</i>	Kunfundzi, *Konfūcijis, <i>ari</i> Kuns Cju, Kundzi, filozofs
Kong Qiu, 孔丘, Kongzi, 孔子	(551–479 p.m.ē.)
Kong Qiu, sk. Kong fuzi	
Kongzi, sk. Kong fuzi	
Laozi, 老子	Laodzi, filozofs (6.? gs. p.m.ē.)
Li Bai/Bo, 李白; <i>ari</i> Li Tai-bai/Taibo, 李太白	Li Bajs/Bo, <i>ari</i> Li Taibajs/Taibo, dzējnieks (701–762)
Liezi, 列子	Liedzi, filozofs (4.? gs. p.m.ē.)
Li Gou, 李覲	Li Gou, politiskais domātājs, erudīts (1009–1059)
Li Guang, 李廣	Li Guans, karavadonis (?–119 p.m.ē.)
Li Hongzhang, 李鴻章	Li Hundžans, diplomāts (1823–1901)
Linji, sk. Linji Yixuan	
Linji Yixuan, 臨濟義玄; <i>ari</i> Linji, 臨濟	Liņdzji Jisjuans, <i>ari</i> Liņdzji, budistu mūks, filozofs, t.s. Liņdzji skolas dibinātājs (?–866 vai 867)
Lin Shu, 林紓	Liņš Šu, literāts, tulkoņa (1852–1924)
Lin Zexu, 林則徐	Liņš Dzesjujs, valstsvars (1785–1850)
Li Qingzhao, 李清照	Li Cjindžao, dzējniece (1084–1151?)
Li Ruzhen, 李汝珍	Li Žudžeņš, rakstnieks (1763–1830)
Li Shen, 李紳	Li Šeņš, dzējnieks (772–846)
Li Shizhen, 李時珍	Li Šidžeņš, farmakologs (1518–1593)
Li Si, 李斯	Li Si, ministrs (?–280 p.m.ē.)
Li Taibai/Taibo, sk. Li Bai/ Bo	
Liu Xiang, 劉向	Liu Sjans, bibliotekārs, kanonisko grāmatu pārzinātājs (77 p.m.ē.–6)
Liu Xie, 劉勰	Liu Sje, literatūras pētnieks (465?–520?)
Liu Xin, 劉歆	Liu Sjiņš, kanonisko grāmatu pārzinātājs (?–23)
Liu Yuxi, 劉禹錫	Liu Juisji, domātājs (772–842)
Liu Zongyuan, 柳宗元	Liu Dzunjuans, literāts, ierēdnis (773–819)
Lü Buwei, 呂不韋	Ļujs Buvejs, galminieks (?–235 p.m.ē.)

<i>Pīnjiāng sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Lu Ji, 陸機	Lu Dzji, <i>rakstnieks, dzejas pētnieks (261–303)</i>
Lu Jiuyuan, 陸九淵	Lu Dzjujuāqs, <i>filozofs (1139–1193)</i>
Lü Liuliang, 呂留良	Ļujs Liulians, <i>pretmaņdžuru ciņas ideologs (1629–1683)</i>
Luo Guanzhong, 羅貫中	Luo Guāndžuns, <i>rakstnieks (1310?–1385?)</i>
Lu You, 陆游	Lu Jou, <i>dzejnieks (1125–1210)</i>
Ma Zhiyuan, 馬致遠	Ma Džiūjuaqs, <i>dramaturga (1270?–1330)</i>
Meng Haoran, 孟浩然	Mens Haožaqs, <i>dzejnieks (689–740)</i>
Meng Ke, sk. Mengzi	
Mengzi, 孟子; <i>arī</i> Meng Ke, 孟軻	Mendzi, <i>filozofs (372?–289 p.m.ē.)</i>
Mi Fei, 米芾	Mi Fejs, <i>gleznotājs, kaligrāfs (1051–1107)</i>
Mo Di, 墨翟; <i>arī</i> Mozi, 墨子	Mo Di, <i>arī</i> Modzi, <i>filozofs (468?–376? p.m.ē.)</i>
Mozi, sk. Mo Di	
Ouyang Xiu, 欧阳修	Oujans Sju, <i>literāts, vēsturnieks, politiķis (1007–1072)</i>
Ouyang Xun, 欧阳詢	Oujans Sjuņs, <i>kaligrāfs (557–641)</i>
Pu Songling, 蒲松齡	Pu Sunlins, <i>rakstnieks (1640–1715)</i>
Qu Yuan, 屈原	Cjujs Juaņs, <i>dzejnieks (348?–278? p.m.ē.)</i>
Ruan Ji, 阮籍	Žuaņs Dzjji, <i>literāts (210–263)</i>
Ruan Xiaoxu, 阮孝緒	Žuaņs Sjaosojujs, <i>bibliogrāfs (479–536)</i>
Ruan Yuan, 阮元	Žuaņs Juaņs, <i>literāts, seno tekstu pētnieks (1764–1849)</i>
Shang Yang, sk. Gongsun Yang	
Shen Buhai, 申不害	Šenjs Buhajs, <i>galminieks, domātājs (385?–337? p.m.ē.)</i>
Shi Nai'an, 施耐庵	Ši Naiaņs, <i>rakstnieks (1296?–1370?)</i>
Shi Tao, sk. Yuan Ji	
Sikong Tu, 司空圖	Sikuns Tu, <i>dzejnieks (837–908)</i>
Sima Guang, 司马光	Sima Guans, <i>literāts, vēsturnieks, politiķis (1019–1086)</i>
Sima Qian, 司马迁	Sima Cjaņs, <i>vēsturnieks (145?–? p.m.ē.)</i>
Sima Tan, 司馬談	Sima Taņs, <i>vēsturnieks (?–110 p.m.ē.)</i>
Sima Xiangru, 司马相如	Sima Sjanžu, <i>dzejnieks (197–117 p.m.ē.)</i>
Su Dongpo, sk. Su Shi	

<i>Pīnyīn</i> sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Sun Bin, 孫臏	Suns Biņš, <i>karavadonis, kara mākslas teorētiķis</i> (4. gs. p.m.e.)
Sun Wu, 孫武; <i>arī</i> Sunzi, 孫子	Suns Vu, <i>arī</i> Sunči, <i>karavadonis, kara mākslas teorētiķis</i> (6. gs. p.m.e.)
Sunzi, sk. Sun Wu	
Su Shi, 蘇軾; <i>arī</i> Su Dongpo, 蘇東坡	Su Ši, <i>arī</i> Su Dunpo, <i>dzejnieks, valstsvars</i> (1037–1101)
Tao Qian, sk. Tao Yuanming	
Tao Yuanming, 陶淵明; <i>arī</i> Tao Qian, 陶潛	Tao Juaņmins, <i>arī</i> Tao Cjaņš, <i>dzejnieks</i> (365–427)
Wang Anshi, 王安石	Vans Aņši, <i>valstsvars</i> (1021–1086)
Wang Bi, 王弼	Vans Bi, <i>filozofs</i> (226–249)
Wang Bo, 王勃	Vans Bo, <i>dzejas pētnieks</i> (649–676)
Wang Chong, 王充	Vans Čuns, <i>domātājs</i> (27–starp 97 un 107)
Wang Chuanshan, 王船山	Vans Čuaņšaņš, <i>filozofs</i> (1619–1692)
Wang Guowei, 王國維	Vans Guovejs, <i>filologs, vēsturnieks, rakstnieks</i> (1877–1927)
Wang Shifu, 王實甫	Vans Šifu, <i>dramaturgs</i> (1260?–1336)
Wang Tao, 王韜	Vans Tao, <i>Rietumu literatūras tulkotājs</i> (1828–1897)
Wang Wei, 王伟	Vans Vejs, <i>dzejnieks</i> (701–761 vai 698–759)
Wang Xianzhi, 王獻之	Vans Sjaņdzi, <i>kaligrāfs</i> (344–386)
Wang Xizhi, 王羲之	Vans Sjidži, <i>kaligrāfs, gleznotājs</i> (303?–361?)
Wang Yangming, 王陽明	Vans Janmins, <i>filozofs</i> (1472–1529)
Wang Yuan, 王源	Vans Juaņš, <i>literāts</i> (1648–1710)
Wang Yucheng, 王禹偁	Vans Juičens, <i>dzejnieks</i> (954–1001)
Wang Yue, 王約	Vans Jue, <i>literāts</i> (1252–1333)
Wei Qing, 衛青	Vejs Cjins, <i>karavadonis</i> (?–106 p.m.e.)
Wei Yingwu, 韋應物	Vejs Jinvu, <i>dzejnieks</i> (735–835?)
Wei Yuan, 魏源	Vejs Juanš, <i>filologs, vēsturnieks, valstsvars</i> (1794–1856 vai 1857)
Wei Zhuang, 韋莊	Vejs Džuans, <i>dzejnieks</i> (836–910)
Wen Tianxiang, 文天祥	Veņš Tiaņšjans, <i>dzejnieks</i> (1236–1283)
Wu Chengen, 吳承恩	Vu Čeneņš, <i>rakstnieks</i> (1500?–1582?)

<i>Pinjiņ sistēmā un hieroglifos</i>	<i>Latviešu valodā</i>
Wu Daozi, 吳道子	Vu Daodzi, <i>gleznotājs</i> (685?-758)
Wu Jingzi, 吳敬梓	Vu Dzjindzi, <i>rakstnieks</i> (1701-1754)
Xiang Xiu, 向秀	Sjans Sju, <i>literāts, ierēdnis</i> (227-272)
Xie Lingyun, 謝靈運	Sje Linjuņš, <i>dzejnieks, ierēdnis</i> (385-422)
Xi Kang, 嵇康	Sji Kans, <i>filozofs, alkīmiķis</i> (223-262)
Xing Bing, 邢昺	Sjins Bins, <i>kanonu pārzinātājs</i> (932-1010)
Xin Qiji, 辛棄疾	Sjiņš Cjidzji, <i>dzejnieks</i> (1140-1207)
Xuan Zang, 玄奘	Sjuņš Dzans, <i>budistu ceļotājs</i> (600 vai 602-664)
Xue Fucheng, 薛福成	Sjue Fučens, <i>diplomāts, domātājs</i> (1838-1894)
Xun Kuang, 荀況; arī Xunzi, 荀子	Sjuņš Kuans, arī Sjuņdzi, <i>filozofs</i> (313?-238? p.m.ē.)
Xunzi, sk. Xun Kuang	
Xu Shen, 許慎	Sjujs Šeņs, <i>ierēdnis, tekstologs</i> (58?-147?)
Xu Xing, 許行	Sjujs Sjins, <i>filozofs</i> (5. gs. p.m.ē.)
Yang guifei, 楊貴妃	Janguifeja ‘imperatora piegulētāja Jana’, <i>ietekmīga persona Tanu dinastijas laika politikā</i> (719-756)
Yang Zhu, 楊朱	Jans Džu, <i>filozofs</i> (5.-4. gs. p.m.ē.)
Yan Liben, 閻立本	Jaņs Libeņš, <i>gleznotājs</i> (?-673)
Yan Yuan, 顏淵	Jaņs Juaņš, <i>Konfūcija māceklis</i> (521-490? p.m.ē.)
Yan Zhenqing, 顏真卿	Jaņs Dženčjins, <i>kaligrāfs</i> (708-784)
Yin Xi, 尹喜	Jiņš Sji, <i>senlaiku gudrais</i> (6.? gs. p.m.ē.)
You Ruo, 有若; arī Youzi, 有子	Jou Žuo, arī Joudzi, <i>Konfūcija māceklis</i> (508-? p.m.ē.)
Youzi, sk. You Ruo	
Yuan Ji, 原濟; arī Shi Tao, 石濤	Juanš Dzji, arī Ši Tao, <i>gleznotājs</i> (1642?-1718)
Yuan Mei, 袁枚	Juanš Mejs, <i>rakstnieks, gleznotājs</i> (1716-1797)
Yuan Zhen, 元稹	Juanš Džeņš, <i>dzejnieks</i> (779-831)
Zai Wo, 宰我	Dzajs Vo, <i>Konfūcija māceklis</i> (522-458 p.m.ē.)
Zeng Gong, 曾鞏	Dzens Guns, <i>vēsturnieks, rakstnieks</i> (1019-1083)
Zeng Guofan, 曾國藩	Dzens Guofaņš, <i>valstsvars</i> (1811-1872)
Zhang Heng, 張衡	Džans Hens, <i>astronom, literāts</i> (78-139)
Zhang Zai, 張載	Džans Dzajs, <i>filozofs</i> (1020-1078)

<i>Pīnjiān</i> sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Zhang Zhidong, 张之洞	Džans Džiduns, <i>valstsvīrs, domātājs</i> (1837–1909)
Zheng He, 鄭和	Džens He, <i>jūrasbraucējs</i> (1371–1433)
Zhou Dunyi, 周敦頤	Džou Duņji, <i>filozofs</i> (1017–1073)
Zhougong, 周公	Džouguns, <i>valstsvīrs</i> (12. gs. p.m.ē.)
Zhuang Zhou, 庄周; <i>arī</i> Zhuangzi, 庄子	Džuans Džou, <i>arī</i> Džuandzi, <i>filozofs</i> (4.–3. gs. p.m.ē.)
Zhuangzi, sk. Zhuang Zhou	
Zhu Da, 朱耷	Džu Da, <i>gleznotājs</i> (1626?–1705?)
Zhuge Liang, 諸葛亮	Džuge Lians, <i>politiķis, kara stratēģis</i> (181–234)
Zhu Xi, 朱熹	Džu Sji, <i>filozofs, valstsvīrs</i> (1130–1200)
Zong Mi, 宗密	Dzunmi, <i>budistu filozofs</i> (780–841)
Zou Yan, 鄒衍	Dzou Jaņs, <i>filozofs</i> (305–240 p.m.ē.)

2.4. Mītu, reliģiju un pasaku varoņu un tēlu vārdi

<i>Pīnjiān</i> sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Bi Xie, sk. Pi Xiu	
Cai Shen, 財神/ ¹ 财神	Caišenjs, <i>naudas un bagātības dievs</i>
Can Nü, 蟾女/蚕女; <i>arī</i> Can Shen, 蟾神/蚕神	Caņjuja ('sieviete – zīdtauriņa kāpurs'), <i>arī</i> Caņšēna, zīda audzēšanas veicinātāja
Can Shen, sk. Can Nü	
Chang E, 常娥/常娥	Čana E, <i>strēlnieka Ji</i> (sk. Yi) sieva, <i>vēlāk – nemirstīgā Mēness iemītniece</i>
Cheng Huang, 城隍/城隍	Čenuans ('pilsētu imperatorš'), <i>pilsētnieku aizbildnis</i>
Di Jun, 帝君/帝君	Didzjuņs ('sencis – kungs'), <i>mītisks valdnieks</i>
Erlangshen, 而朗神/二郎神	Erlanšeņs, <i>ūdeņu pavēlnieks</i>
Fu Xi, 伏羲/伏羲	Fusji, <i>viens no pirmajiem mītiskajiem valdniekiem</i> (sk. San Huang)
Gong Gong, 共工/共工	Gunguns, <i>ūdeņu pavēlnieks</i>
Guan (Shi) Yin, 觀(世)音/观(世)音	Guaņ(shi)jiņa, <i>budistu dievība, sanskritā Avalokitešvara</i>

¹ Ar slīpsvītru šajā sarakstā atdalīti pilnās un vienkāršotās rakstības sistēmas hieroglifi.

Pīnjiņ sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Gun, 鱼/鯈	Gunšs, <i>mītu varonis, valdnieka Juja</i> (sk. Yu) tēvs
He Bo, 河伯/河伯	Hebo ('upes tēvocis'), <i>Huanhes upes gars</i>
Hou Ji, 后稷/后稷	Houdzji ('valdnieks – prosa'), <i>mītu varonis</i>
Huang Di, 黄帝/黃帝	Huandi ('dzeltenais sencis'), <i>kīniešu nācijas simbols</i>
Hun Dun, 浑沌/浑沌	Hunduņš ('haoss'), <i>mitu tēls</i>
Kua Fu, 夸夫/夸夫	Kuafu, <i>mitu varonis, milzis</i>
Lao Shouxing, sk. Shou Xing	
Lei Gong, 雷公/雷公	Leiguns, <i>pērkona pavēlnieks, mitu tēls</i>
Liu Haier, 劉海兒/刘海儿	Liu *Hars, <i>naudas dievs</i>
Men Shen, 門神/门神	Menšeņš ('durvju dieviņš'), <i>mājas sargātājs</i>
Nüwa, 女媧/女娲	Nuiva, <i>mītu tēls, cilvēces radītāja</i>
Pan Gu, 盘古/盘古	Pāngu, <i>pircilmīvēks</i>
Pi Xiu, 貔貅/貔貅; arī Bi Xie, 辟邪/辟邪	pišu, <i>arī bisje, pūķis ar lauvas galvu, kurš sargā no ļaunuma un nodrošina laimi</i>
Qi Lin, 麒麟/麒麟	cjiliņš, <i>mītisks dzīvnieks – vienradzis, humānas valdišanas simbols</i>
Ru Shou, 蕤收/蓐收	Žušou, <i>metāla pavēlnieks</i>
San Huang, 三皇/三皇	Sānhuani ('trīs imperatori'), <i>pirmie mītiskie valdnieki</i>
Shang Di, 上帝/上帝	Šandi ('augstākais sencis'), <i>mitoloģisks valdnieks</i>
Shen Nong, 神农/神农	Šēnunns, <i>mitu varonis, lauksaimniecības aizsācējs</i>
Shou Xing, 壽星/寿星; arī Lao Shouxing, 老壽星/老寿星	Šousjins ('ilggadības zvaigzne'), <i>arī Laošousjins, ilggadības dievs</i>
Shun, 舜/舜	Šuņs, <i>mītu varonis, taisns valdnieks</i>
Suiren, 燐人/燧人	Suižeņš, <i>mītu varonis, kas iemācīja iegūt un lietot uguni</i>
Sun Wukong, 孙悟空/孙悟空	Suņs Vukuns, <i>pērtikis, romāna "Rietumu ceļojuma piezīmes" varonis</i>
Tao Tie, 餐餮/饕餮	taotie ('mantrausis'), <i>briesmoņa galvas attēls, saistīts ar vissenākajiem ticējumiem</i>
Tian Guan, 天官/天官	Tiānguāns ('debesu ierēdnis'), <i>gimenes satīcības nodrošinātājs</i>

Pīnjiņ sistēmā un hieroglifos	Latviešu valodā
Tian Hou, 天后/天后	Tiaņhou ('debesu valdniece'), <i>jūrnieku aizbildne</i>
Tian Lu, 天祿/天祿	tiaņlu, <i>mītisks dzīvnieks, kas sargā no jaunuma un nodrošina laimi</i>
Xie Zhi, 獬豸/獬豸	sjedži, <i>mītisks dzīvnieks, taisnīguma simbols</i>
Xing Tian, 刑天/刑天	Sjintiaņš, <i>mītu dumpīgais varonis</i>
Xi Wang Mu, 西王母/西王母	Sjivanmu ('Rietumpuses māte valdniece'), <i>Rietumu pavēlniece daoiešu nostātos</i>
Yan Di, 炎帝/炎帝	Jāndi, <i>mītu tēls, Dienvidu pavēlnieks</i>
Yao, 堯/堯	Jao, <i>mītu varonis, taisns valdnieks</i>
Yi, 羿/羿	Ji, <i>vistrāpīgākais loka šāvējs Jao (sk. Yao) valdišanas laikā</i>
Yu, 禹/禹	Jujs, <i>mītu varonis, plūdu uzvarētājs, taisns valdnieks</i>
Yu Huang, 玉皇/玉皇	Juihuans ('nefrita imperators'), <i>daoiešu panteona tēls</i>
Zao Wang, 灶王/灶王	Dzaovans ('pavarda pavēlnieks'), <i>mājas uzplaukuma veicinātājs</i>
Zhuanxu, 颛顼/顓頊	Džuaņsujs, <i>mitu tēls, Ziemeļu pavēlnieks</i>
Zhu Bajie, 猪八戒/豬八戒	Džu Badzje, <i>vepris, romāna "Rietumu ceļojuma piezīmes" varonis</i>
Zhu Rong, 祝融/祝融	Džužuns, <i>mītu tēls, Dienvidu un vasaras pavēlnieks</i>

2.5. Nozīmīgāko dinastiju imperatoru vārdi (no 221. gada p.m.ē. līdz 1912. gadam)

Cjiņu dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds¹	Valdišanas laiks
Jins Džens (<i>Ying Zheng</i> , 賸政)	Šihuandi (<i>Shi huangdi</i> , 始皇帝); literatūrā arī Cjiņšihuandi (<i>Qin Shi huangdi</i> , 始皇帝)	221–210 p.m.ē.
Jins Huhajs (<i>Ying Huai</i> , 賴胡亥)	Eršihuandi (<i>Ershi huangdi</i> , 二世皇帝)	209–207 p.m.ē.

¹ Pēcnāves vārdi doti īsajā formā; ja tādas nav, pēcnāves vārds sarakstā nav ievietots.

Haņu dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
<i>Rietumu Haņu dinastijas imperatori</i>			
Liu Bans (<i>Liu Bang</i> , 劉邦)	Gaodzu (<i>Gaozu</i> , 高祖)		206–195 p.m.ē.
Liu Jins (<i>Liu Ying</i> , 劉盈)	Huidi (<i>Huidi</i> , 惠帝)		194–188 p.m.ē.
Liu Guns (<i>Liu Gong</i> , 劉恭)	Šaodi (<i>Shaodi</i> , 少帝); Šaodiguns (<i>Shao-digong</i> , 少帝恭)		187–184 p.m.ē.
Liu Huns (<i>Liu Hong</i> , 劉弘)	Šaodi (<i>Shaodi</i> , 少帝); Šaodihuns (<i>Shao-dihong</i> , 少帝弘)		184–180 p.m.ē.
Liu Hens (<i>Liu Heng</i> , 劉恆)	Vendi (<i>Wendi</i> , 文帝)	Houjuans (<i>Houyuan</i> , 後元)	179–157 p.m.ē.
Liu Cji (<i>Liu Qi</i> , 劉啟)	Dzjindi (<i>Jingdi</i> , 景帝)	Džunjuans (<i>Zhongyuan</i> , 中元); Houjuans (<i>Houyuan</i> , 後元)	156–141 p.m.ē.
Liu Če (<i>Liu Che</i> , 劉徹)	Vudi (<i>Wudi</i> , 武帝)	Dzjanjuans (<i>Jianyuan</i> , 建元); Juanguans (<i>Yuanguang</i> , 元光); Juanšuo (<i>Yuanshuo</i> , 元朔); Juanšou (<i>Yuanshou</i> , 元狩); Juanđins (<i>Yuanding</i> , 元鼎); Juanfens (<i>Yuanfeng</i> , 元封); Taiču (<i>Taichu</i> , 太初); Tianhaus (<i>Tianhan</i> , 天漢); Taiši (<i>Taishi</i> , 太始); Dženhe (<i>Zhenghe</i> , 征和); Houjuans (<i>Houyuan</i> , 後元)	140–87 p.m.ē.
Liu Fulins (<i>Liu Fuling</i> , 劉弗陵)	Džaodi (<i>Zhaodi</i> , 昭帝)	Šijuans (<i>Shiyuan</i> , 始元); Juanfens (<i>Yuanfeng</i> , 元鳳); Juanpins (<i>Yuanping</i> , 元平)	86–74 p.m.ē.
Liu He (<i>Liu He</i> , 劉賀)	Čanjivans (<i>Chang-yiwang</i> , 昌邑王); Haihunhou (<i>Hai-hunhou</i> , 海昏侯)	Juanpins (<i>Yuanping</i> , 元平)	73 p.m.ē.

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Liu Sjuņs (<i>Liu Xun</i> , 劉詢)	Sjuandi (<i>Xuandi</i> , 宣帝)	Beņši (<i>Benshi</i> , 本始); Didzje (<i>Dijie</i> , 地節); Juaņkans (<i>Yuankang</i> , 元康); Šenđzjue (<i>Shenjue</i> , 神爵); Vufens (<i>Wufeng</i> , 五鳳); Gaņlu (<i>Ganlu</i> , 甘露); Huanluns (<i>Huanglong</i> , 黃龍)	73–49 p.m.ē.
Liu Ši (<i>Liu Shi</i> , 劉奭)	Juaņdi (<i>Yuandi</i> , 元帝)	Čujuņas (<i>Chuyuan</i> , 初元); Junguans (<i>Yongguang</i> , 永光); Dzjaņdžao (<i>Jianzhao</i> , 建昭); Dzjinnsins (<i>Jingning</i> , 競寧)	48–33 p.m.ē.
Liu Ao (<i>Liu Ao</i> , 劉鷗)	Čendi (<i>Chengdi</i> , 成帝)	Dzjaņši (<i>Jianshi</i> , 建始); Hepins (<i>Heping</i> , 河平); Janšuo (<i>Yangshuo</i> , 陽朔); Hundzja (<i>Hongjia</i> , 鴻嘉); Junši (<i>Yongshi</i> , 永始); Juanjaņs (<i>Yuanyan</i> , 元延); Suihe (<i>Suihe</i> , 緩和)	32–7 p.m.ē.
Liu Sjiņs (<i>Liu Xin</i> , 劉欣)	Aidi (<i>Aidi</i> , 哀帝)	Dzjanpins (<i>Jianping</i> , 建平); Taiču (<i>Taichu</i> , 太初); Juapšou (<i>Yuanshou</i> , 元壽)	6–1 p.m.ē.
Liu Kaņs (<i>Liu Kan</i> , 劉衍)	Pindi (<i>Pingdi</i> , 平帝)	Juaņši (<i>Yuanshi</i> , 元始)	1 p.m.ē.–5
Liu Jins (<i>Liu Ying</i> , 劉嬰)	Žudzijins (<i>Ruzi-ying</i> , 攜子嬰)	Dzjuiše (<i>Jushe</i> , 居攝); Čuši (<i>Chushi</i> , 初始)	6–8

Jaunās dinastijas imperatores

Vans Mans (<i>Wang Mang</i> , 王莽)		Šidzjaŋguo (<i>Shijianguo</i> , 始建國); Tianfens (<i>Tianfeng</i> , 天鳳); Dihuans (<i>Dihuang</i> , 地皇)	9–23
------------------------------------	--	---	------

Rietumu Haņu dinastijas imperatores

Liu Sjuāns (<i>Liu Xuan</i> , 劉玄)	Genšidi (<i>Geng-shidi</i> , 更始帝)	Genši (<i>Gengshi</i> , 更始)	23–24
------------------------------------	------------------------------------	------------------------------	-------

Austrumu Haņu dinastijas imperatori

Liu Sju (<i>Liu Xiu</i> , 劉秀)	Guanvudi (<i>Guang-wudi</i> , 光武帝)	Dzjaņvu (<i>Jianwu</i> , 建武); Dzjaņvu Džunjuāns (<i>Jianwu Zhongyuan</i> , 建武中元)	25–57
--------------------------------	-------------------------------------	--	-------

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Liu Džuans (<i>Liu Zhuang</i> , 劉莊)	Mindi (<i>Mingdi</i> , 明帝)	Junpins (<i>Yongping</i> , 永平)	58–75
Liu Da (<i>Liu Da</i> , 劉炟)	Džandi (<i>Zhangdi</i> , 章帝)	Dzjaņču (<i>Jianchu</i> , 建初); Juānhe (<i>Yuanhe</i> , 元和); Džanhe (<i>Zhanghe</i> , 章和)	76–88
Liu Džao (<i>Liu Zhao</i> , 劉肇)	Hedi (<i>Hedi</i> , 和帝)	Junjuāns (<i>Yongyuan</i> , 永元); Juānsjins (<i>Yuanxing</i> , 元興)	89–105
Liu Luns (<i>Liu Long</i> , 劉隆)	Šandi (<i>Shangdi</i> , 嘗帝)	Jaņpins (<i>Yanping</i> , 延平)	106
Liu Hu (<i>Liu Hu</i> , 劉祜)	Aṇdi (<i>Andi</i> , 安帝)	Junču (<i>Yongchu</i> , 永初); Juānču (<i>Yuanchu</i> , 元初); Junnins (<i>Yongning</i> , 永寧); Dzjaņguans (<i>Jianguang</i> , 建光); Jaņguans (<i>Yanguang</i> , 延光)	107–125
Liu Ji (<i>Liu Yi</i> , 劉懿)	Šaodi (<i>Shaodi</i> , 少帝); Beisjanhou (<i>Bei-xianghou</i> , 北鄉侯)	Jaņguans (<i>Yanguang</i> , 延光)	125
Liu Bao (<i>Liu Bao</i> , 劉保)	Šundi (<i>Shundi</i> , 順帝)	Jundzjans (<i>Yongjian</i> , 永建); Jandzja (<i>Yangjia</i> , 陽嘉); Junhe (<i>Yonghe</i> , 永和); Haņaņs (<i>Han'an</i> , 漢安); Dzjaņkans (<i>Jiankang</i> , 建康)	126–144
Liu Bins (<i>Liu Bing</i> , 劉炳)	Čundi (<i>Chongdi</i> , 沖帝)	Junsji (<i>Yongxi</i> , 永喜)	145
Liu Dzuans (<i>Liu Zuan</i> , 劉纘)	Džudi (<i>Zhudi</i> , 質帝)	Beņču (<i>Benchu</i> , 本初)	146
Liu Dži (<i>Liu Zhi</i> , 劉志)	Huanđi (<i>Huandi</i> , 桓帝)	Dzjaņhe (<i>Jianhe</i> , 建和); Hepins (<i>Heping</i> , 和平); Juāndzja (<i>Yuanjia</i> , 元嘉); Junsjins (<i>Yongxing</i> , 永興); Junšou (<i>Yongshou</i> , 永壽); Jaņjsi (<i>Yanxi</i> , 延熹); Junkans (<i>Yongkang</i> , 永康)	147–167
Liu Huns (<i>Liu Hong</i> , 劉宏)	Lindi (<i>Lingdi</i> , 靈帝)	Dzjaņmins (<i>Jianning</i> , 建寧); Sjipins (<i>Xiping</i> , 煦平); Guanhe (<i>Guanghe</i> , 光和); Džunpins (<i>Zhongping</i> , 中平)	168–188

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Liu Biaņs (<i>Liu Bian</i> , 劉辯)	Šaodi (<i>Shaodi</i> , 少帝)	Guansji (<i>Guangxi</i> , 光熹); Džaonins (<i>Zhaoning</i> , 昭寧)	189
Liu Sje (<i>Liu Xie</i> , 劉協)	Sjaņdi (<i>Xiandi</i> , 獻帝)	Junhaņs (<i>Yonghan</i> , 永漢); Džunpins (<i>Zhongping</i> , 中平); Čupins (<i>Chuping</i> , 初平); Sjinpins (<i>Xingping</i> , 興平); Dzjaņaņs (<i>Jian'an</i> , 建安); Jaņkans (<i>Yankang</i> , 延康)	189–220

Tanu dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds ¹	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Li Juaņs (<i>Li Yuan</i> , 李淵)		Gaođzu (<i>Gaozu</i> , 高祖)	Vude (<i>Wude</i> , 武德)	618–625
Li Šimiņs (<i>Li Shimin</i> , 李世民)		Taidzuns (<i>Taizong</i> , 太宗)	Dženguaņs (<i>Zhenguan</i> , 貞觀)	626–649
Li Dži (<i>Li Zhi</i> , 李治)		Gaođzuns (<i>Gaozong</i> , 高宗)	*Junhuejs (<i>Yonghui</i> , 永徽); Sjaņcjins (<i>Xianqing</i> , 顯慶); Lunšuo (<i>Longshuo</i> , 龍朔); Liđe (<i>Linde</i> , 麟德); Cjaņfens (<i>Qianfeng</i> , 乾封); Dzundžans (<i>Zongzhang</i> , 總 章); Sjaņhens (<i>Xianheng</i> , 咸亨); Šanjuuaņs (<i>Shangyuan</i> , 上元); Jifens (<i>Yifeng</i> , 儀鳳); Tiaolu (<i>Tiaolu</i> , 調露); Junluns (<i>Yonglong</i> , 永隆); Kaijao (<i>Kaiyao</i> , 開耀); Junčuņs (<i>Yongchun</i> , 永淳); Hundao (<i>Hongdao</i> , 弘道)	650–683
Li Sjaņs (<i>Li Xian</i> , 李顯); arī Li Dže (<i>Li Zhe</i> , 李哲)		Džundžuns (<i>Zhongzong</i> , 中宗)	Sišens (<i>Sisheng</i> , 嗣聖); Šeļluns (<i>Shenlong</i> , 神龍); Dzjinluns (<i>Jinglong</i> , 景龍)	684 (pir- mā valdi- šana)

¹ Ja literatūrā imperatora tempļa vārds nav bieži lietots, tas nav ievietots arī šajā sarakstā.

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Li Daņs (<i>Li Dan</i> , 李旦)		Žuidzuns (<i>Ruizong</i> , 睿宗)	Veņmins (<i>Wenming</i> , 文明)	684–690 (pirmā valdišana)
Vu Meja (<i>Wu Mei</i> , 武媚); arī Vu Džao (<i>Wu Zhao</i> , 武曌)	Dzetiaņa (<i>Zetian</i> , 則天); literatūrā arī Vu Dzetaņa (<i>Wu Zetian</i> , 武則天)		Tiaņshou (<i>Tianshou</i> , 天授); Žuji (<i>Ruyi</i> , 如意); Čanšou (<i>Changshou</i> , 長壽); Jaņdza (Yanzai, 延載); Dženšena (<i>Zhengsheng</i> , 證聖); Tiance Vaņsuja (<i>Tiance Wansui</i> , 天冊萬歲); Vaņsuja Denfena (<i>Wansui Dengfeng</i> , 萬歲登封); Vaņsuja Tuntiaņa (<i>Wansui Tongtian</i> , 萬歲通天); Šenguna (<i>Shengong</i> , 神功); Šenli (<i>Shengli</i> , 聖曆); Dzjuši (<i>Jiushi</i> , 久視); Dadzu (<i>Dazu</i> , 大足); Čanaņa (<i>Chang'an</i> , 長安); Šepluna (<i>Shenlong</i> , 神龍)	690–705 (690. g. pasludināja jau nu dinastiju Džou, kuru 705. g. pati atcēla)
Li Sjaņs (<i>Li Xian</i> , 李顯); arī Li Dže (<i>Li Zhe</i> , 李哲)		Džundzuns (<i>Zhongzong</i> , 中宗)	Šepluns (<i>Shenlong</i> , 神龍); Dzjinluns (<i>Jinglong</i> , 景龍)	705–710 (otrā valdišana)
Li Čunmao (<i>Li Chongmao</i> , 李重茂)	Šaodi (<i>Shaodi</i> , 少帝)		Tanluns (<i>Tanglong</i> , 唐隆)	710
Li Daņs (<i>Li Dan</i> , 李旦)		Žuidzuns (<i>Ruizong</i> , 睿宗)	Dzjingujs (<i>Jingyun</i> , 景雲); Taidzji (<i>Taiji</i> , 太極); Jaņhe (Yanhe, 延和)	710–712 (otrā valdišana)
Li Lundzji (<i>Li Longji</i> , 李隆基)		Sjuaņdzuns (<i>Xuanzong</i> , 玄宗)	Sjaqtiajs (<i>Xiantian</i> , 先天); Kaijuajs (<i>Kaiyuan</i> , 開元); Tianbao (<i>Tianbao</i> , 天寶)	712–755
Li Hens (<i>Li Heng</i> , 李亨)		Sudzuns (<i>Suzong</i> , 肅宗)	Džide (<i>Zhide</i> , 至德); Cjanjuajs (<i>Qianyuan</i> , 乾元); Šanjuajs (<i>Shanyuan</i> , 上元)	756–761
Li Jujs (<i>Li Yu</i> , 李豫)		Daidzuns (<i>Daizong</i> , 代宗)	Baojins (<i>Baoying</i> , 寶應); Guande (<i>Guangde</i> , 廣德); Juntajs (<i>Yongtai</i> , 永泰); Dali (<i>Dali</i> , 大曆)	762–779

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Li Gua (Li Gua, 李适)		Dedzuns (Dezong, 德宗)	Dzjaņdžuns (Jianzhong, 建中); Sjinjuangs (Xingyuan, 興元); Dženjuangs (Zhenyuan, 貞元)	780–804
Li Suns (Li Song, 李誦)		Šuņdzuns (Shunzong, 順宗)	Jundžeņs (Yongzhen, 永貞)	805
Li Čuņs (Li Chun, 李純)		Sjaņdzuns (Xianzong, 憲宗)	Juaņhe (Yuanhe, 元和)	806–820
Li Hens (Li Heng, 李恆)		Mudzuns (Muzong, 穆宗)	Čancjins (Changqing, 長慶)	821–824
Li Džaņs (Li Zhan, 李湛)		Dzjindzuns (Jingzong, 敬宗)	Baoli (Baoli, 寶曆)	825–826
Li Ans (Li Ang, 李昂)		Vēndzuns (Wenzong, 文宗)	Baoli (Baoli, 寶曆); Dahe (Dahe, 大和) vai Taihe (Taihe, 太和); Kaičens (Kaicheng, 開成)	827–840
Li Jans (Li Yan, 李炎)		Vudzuns (Wuzong, 武宗)	*Hueičans (Huichang, 會昌)	841–846
Li Čeņs (Li Chen, 李忱)		Sjuāndzuns (Xuanzong, 宣宗)	Dadžuns (Dazhong, 大中)	847–859
Li Cujs (Li Cui, 李漼)		Jidzuns (Yizong, 懿宗)	Dadžuns (Dazhong, 大中); Sjantuns (Xiantong, 咸通)	860–873
Li Sjuāns (Li Xuan, 李儇)		Sjidzuns (Xizong, 僖宗)	Sjantuns (Xiantong, 咸通); Cjanfu (Qianfu, 乾符); Guanmins (Guangming, 廣明); Džunhe (Zhonghe, 中和); Guancji (Guangqi, 光啟); Veļde (Wende, 文德)	874–888
Li Je (Li Ye, 李暉)		Džaodziņs (Zhaozong, 昭宗)	Lundzji (Longji, 龍紀); Dašuņs (Dashun, 大順); Dzjinfu (Jingfu, 景福); Cjanlins (Qianning, 乾寧); Guanhua (Guanghua, 光化); Tianfu (Tianfu, 天復); Tianjou (Tianyou, 天佑)	889–904

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devize	Valdišanas laiks
Li Džu (Li Zhu, 李柷)	Aidi (Aidi, 哀帝); Džaosjuandi (Zhao-xuandi, 昭宣帝)		Tianjou (Tianyou, 天佑)	905–907

(Ziemeļu un Dienvidu) Sunu dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devize	Valdišanas laiks
Džao Kuanjiņš (Zhao Kuangyin, 趙匡胤)		Taidzu (Taizu, 太祖)	Dzjaņluns (Jianlong, 建隆); Cjande (Qiande, 乾德); Kaibao (Kaibao, 開寶)	960–975
Džao Kuanji (Zhao Kuangyi, 趙匡義); ari Džao Guanji (Zhao Guangyi, 趙光義), Džao Dzjuns (Zhao Jiong, 趙炅)		Taidzuns (Taizong, 太宗)	Taipins Sjinguo (Taiping Xingguo, 太平興國); Junsji (Yongxi, 雍熙); Duaņguns (Duangong, 端拱); Čuňhua (Chunhua, 淳化); Džidao (Zhidao, 至道)	976–997
Džao Dečans (Zhao Dechang, 趙德昌); ari Džao Juaņšju (Zhao Yuanxiu, 趙元休), Džao Juankaņš (Zhao Yuankan, 趙元侃), Džao Hens (Zhao Heng, 趙恆)		Dženčdzuns (Zhenzong, 真宗)	Sjaņpins (Xianping, 咸平); Dzjinde (Jingde, 景德); Dadžuns Sjanfu (Dazhong Xiangfu, 大中祥符); Tiaņsji (Tianxi, 天禧); Cjaņšjins (Qianxing, 乾興)	998–1022
Džao Šouji (Zhao Shouyi, 趙受益); ari Džao Džeņš (Zhao Zhen, 趙禎)		Žeņdzuns (Renzong, 仁宗)	Tiaņshens (Tiansheng, 天聖); Mindao (Mingdao, 明道); Dzjinjou (Jingyou, 景祐); Baojuāns (Baoyuan, 寶元); Kandins (Kangding, 康定); Cjinli (Qingli, 慶曆); Huanjou (Huangyou, 皇祐);	1023–1063

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
			Džihe (Zhihe, 至和); Dzjajou (Jiayou, 嘉祐)	
Džao Dzunši (Zhao Zongshi, 趙宗實); arī Džao Šu (Zhao Shu, 趙曙)		Jindzuns (Yingzong, 英宗)	Džipins (Zhiping, 治平)	1064–1067
Džao Džundžēns (Zhao Zhongzhen, 趙仲鍼); arī Džao Sjujs (Zhao Xu, 趙頊)		Šenjdzuns (Shenzong, 神宗)	Sjinins (Xining, 熙寧); Juaņfens (Yuanfeng, 元豐)	1068–1085
Džao Juns (Zhao Yong, 趙傭); arī Džao Sjujs (Zhao Xu, 趙煦)			Juanjou (Yuanyou, 元祐); Šaošens (Shaosheng, 紹聖); Juanfu (Yuanfu, 元符)	1086–1100
Džao Dzji (Zhao Ji, 趙佶)		*Hueidzuns (Huizong, 徽宗)	Dzjanđzuns Dzunguo (Jianzhong Jingguo, 建中靖國); Čunnins (Chongning, 崇寧); Daguaņs (Daguan, 大觀); Dženhe (Zhenghe, 政和); Čunhe (Chonghe, 重和); Sjuanhe (Xuanhe, 宣和)	1101–1125
Džao Daņs (Zhao Dan, 趙亶); arī Džao Sjuans (Zhao Xuan, 趙烜), Džao Huanjs (Zhao Huan, 趙桓)		Cjiņdzuns (Qinzong, 欽宗)	Dzjinkans (Jingkang, 靖康)	1126
Džao Gou (Zhao Gou, 趙構)		Gaodzuns (Gaozong, 高宗)	Dzjanjaņs (Jianyan, 建炎); Šaosjins (Shaoxing, 紹興)	1127–1162
Džao Bocuns (Zhao Bocong, 趙伯琮); arī Džao Juans (Zhao Yuan, 趙瑗), Džao Vejs (Zhao Wei, 趙瑋), Džao Šeņs (Zhao Shen, 趙睿)		Sjaodzuns (Xiaozong, 孝宗)	Lunsjins (Longxing, 隆興); Cjaņdao (Qiandao, 乾道); Čuņjsi (Chunxi, 淳熙)	1163–1189

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Džao Dunš (Zhao Dun, 趙惇)		Guandzuns (Guang-zong, 光宗)	Šaosji (Shaoxi, 紹熙)	1190–1194
Džao Kuo (Zhao Kuo, 趙擴)		Nindzuns (Ningzong, 寧宗)	Cjinjuans (Qingyuan, 慶元); Dzjatajs (Jitai, 嘉泰); Kaisji (Kaixi, 開禧); Dzjadins (Jiadings, 嘉定)	1195–1224
Džao Juņs (Zhao Yun, 趙昀)		Lidzuns (Lizong, 理宗)	Baoqjins (Baoqing, 寶慶); Šaodins (Shaoding, 紹定); Duanpins (Duanping, 端平); Dzjasji (Jiaxi, 嘉熙); Čunjou (Chunyou, 淳祐); Baojou (Baoyou, 寶祐); Kaicjins (Kaiqing, 開慶); Dzjindins (Jingding, 景定)	1225–1264
Džao Mencji (Zhao Mengqi, 趙孟启); ari Džao Cji (Zhao Qi, 趙祺)		Dudzuns (Duzong, 度宗)	Sjaņčuņs (Xianchun, 咸淳)	1265–1274
Džao Sjans (Zhao Xian, 趙顯)	Gundi (Gongdi, 恭帝)		Dejou (Deyou, 德祐)	1275
Džao Ši (Zhao Shi, 趙是)		Duanždzuns (Duanzong, 端宗)	Dzjinjaņs (Jingyan, 景炎)	1276–1277
Džao Bins (Zhao Bing, 趙昺)	Di (Di, 帝); Vevans (Wei-wang, 衛王)		Sjansjins (Xiangxing, 祥興)	1278–1279

Juaņu (mongoļu) dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds (iekavās – hana vārds) ¹	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Bordžigins Hubilajs (Hubilajhans)		Šidzu (<i>Shizu</i> , 世祖)	Džuntuns (<i>Zhongtong</i> , 中統); Džijuangs (<i>Zhiyuan</i> , 至元)	[1260–1279] ² ; 1280–1294
Bordžigins Temurs (Temurs Ulđizij-tuhans)		Čendzuns (<i>Chengzong</i> , 成宗)	Juandžens (<i>Yuanzhen</i> , 元貞); Dade (<i>Dade</i> , 大德)	1295–1307
Bordžigins Haišans (Haišans Gujuks)		Vudzuns (<i>Wuzong</i> , 武宗)	Džida (<i>Zhida</i> , 至大)	1308–1310
Bordžigins Ajurbaribada		Žeņdzuns (<i>Renzong</i> , 仁宗)	Huancjins (<i>Huangqing</i> , 皇慶); Janjou (<i>Yanyou</i> , 延祐)	1311–1320
Bordžigins Sudhipala (Sudhipala Gegēns)		Jindzuns (<i>Yingzong</i> , 英宗)	Džidži (<i>Zhizhi</i> , 至治)	1321–1323
Bordžigins Jesuns Temurs (Jesuns Temurhans)	Taidindi (<i>Taidingdi</i> , 泰定帝); arī Juantaidindi (<i>Yuantaidingdi</i> , 元泰定帝)	Dzjiņdzuns (<i>Jinzong</i> , 晉宗)	Taidins (<i>Taiding</i> , 泰定); Džihe (<i>Zhihe</i> , 致和)	1324–1327
Bordžigins Arigaba	Tianšundi (<i>Tianshundi</i> , 天順帝)		Tianšuņs (<i>Tianshun</i> , 天順)	1328
Bordžigins Tugess Temurs (Tugess Temurhans)		Vēndzuns (<i>Wenzong</i> , 文宗)	Tianli (<i>Tianli</i> , 天曆)	1328–1329 (pirmā valdišana)

¹ Šis dinastijas imperatoru uzvārds, priekšvārdi un hana vārdi latviešu valodā atveidi no mongoļu valodas formas.

² Valdišanas laika ailē ar kvadrātiekvām norādīti valdišanas gadi pirms Ķīnas iekarošanas un pēc dinastijas padzišanas no Ķīnas.

Uzvārds un priekšvārds (iekavās – hana vārds)	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Bordžigins Hošila (Hošila Hutahta)		Mindzuns (<i>Mingzong</i> , 明宗)		1329
Bordžigins Tugess Temurs (Tugess Temurhans)		Veņdzuns (<i>Wenzong</i> , 文宗)	Džišuņs (<i>Zhishun</i> , 至順)	1329–1331 (otrā valdišana)
Bordžigins Rinčens Bals		Nindzuns (<i>Ningzong</i> , 寧宗)	Džišuņs (<i>Zhishun</i> , 至順)	1332
Bordžigins Togons Temurs (Togons Temurhans)	Šuŋdi (<i>Shundi</i> , 順帝)	*Hueidzuns (<i>Huizong</i> , 惠宗)	Juančuns (<i>Yuantong</i> , 元統); Džišuņs (<i>Zhishun</i> , 至順); Džijuaņs (<i>Zhiyuan</i> , 至元); Džidžens (<i>Zhizheng</i> , 至正)	1333–1368; [1368–1370]

Minu dinastijas imperatori

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Džu Juančans (<i>Zhu Yuanzhang</i> , 朱元璋)	Gaodi (<i>Gao-di</i> , 高帝)	Taidzu (<i>Tai-zu</i> , 太祖)	Hunvu (<i>Hongwu</i> , 洪武)	1368–1398
Džu Juņveņs (<i>Zhu Yunwen</i> , 朱允炆)	*Hueidi (<i>Hui-di</i> , 惠帝)		Dzjaņveņs (<i>Jianwen</i> , 建文)	1399–1402
Džu Di (<i>Zhu Di</i> , 朱棣)	Veńdi (<i>Wen-di</i> , 文帝)	Čendzu (<i>Chengzhu</i> , 成祖); Taidzuns (<i>Taizong</i> , 太宗)	Junle (<i>Yongle</i> , 永樂)	1403–1424
Džu Gaoči (<i>Zhu Gaochi</i> , 朱高熾)	Džaodi (<i>Zhaodi</i> , 昭帝)	Žeņdzuns (<i>Renzong</i> , 仁宗)	Hunsji (<i>Hongxi</i> , 洪熙)	1425

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devize	Valdišanas laiks
Džu Džaņdžji (<i>Zhu Zhanji</i> , 朱瞻基)	Džandi (<i>Zhangdi</i> , 章 帝)	Sjuaņdzuns (<i>Xuanzong</i> , 宣宗)	Sjuaņde (<i>Xuande</i> , 宣 德)	1426–1435
Džu Cjidžēns (<i>Zhu Qizhen</i> , 朱祁鎮)	Žuidi (<i>Ruidi</i> , 睿帝)	Jindzuns (<i>Yingzong</i> , 英宗)	Džentuns (<i>Zhengtong</i> , 正統)	1436–1449 (pirmā val- dišana)
Džu Cijuijs (<i>Zhu Qiyu</i> , 朱祁鈺)	Dzjindi (<i>Jing-di</i> , 景帝)	Daidzuns (<i>Daizong</i> , 代宗)	Dzjintajs (<i>Jingtai</i> , 景 泰)	1450–1456
Džu Cjidžēns (<i>Zhu Qizhen</i> , 朱祁鎮)	Žuidi (<i>Ruidi</i> , 睿帝)	Jindzuns (<i>Yingzong</i> , 英宗)	Tiaņšuņs (<i>Tianshun</i> , 天順)	1457–1464 (otrā valdi- šana)
Džu Dzjaņ- šeņs (<i>Zhu Jianshen</i> , 朱 見深)	Čundi (<i>Chun-di</i> , 純帝)	Sjaņdzuns (<i>Xianzong</i> , 憲宗)	Čenhua (<i>Chenghua</i> , 成化)	1465–1487
Džu Joutans (<i>Zhu Youtang</i> , 朱祐樘)	Dzjindi (<i>Jingdi</i> , 敬 帝)	Sjaodzuns (<i>Xiaozong</i> , 孝宗)	Hundži (<i>Hongzhi</i> , 弘 治)	1488–1505
Džu Houdžao (<i>Zhu Houzhao</i> , 朱厚照)	Jidi (<i>Yidi</i> , 毅 帝)	Vudzuns (<i>Wuzong</i> , 武宗)	Džende (<i>Zhengde</i> , 正 德)	1506–1521
Džu Houcuns (<i>Zhu Houcong</i> , 朱厚熜)	Sudi (<i>Sudi</i> , 肅帝)	Šidzuns (<i>Shi-zong</i> , 世宗)	Dzjadzjins (<i>Jiajing</i> , 嘉 靖)	1522–1566
Džu Dzaihou (<i>Zhu Zaihou</i> , 朱載垕)	Džuandi (<i>Zhuangdi</i> , 莊帝)	Mudzuns (<i>Muzong</i> , 穆宗)	Luncjins (<i>Longqing</i> , 隆慶)	1567–1572
Džu Jidzjuņs (<i>Zhu Yijun</i> , 朱翊鈞)	Sjaņdi (<i>Xian-di</i> , 顯帝)	Šeņdzuns (<i>Shenzong</i> , 神宗)	Vanli (<i>Wanli</i> , 萬曆)	1573–1619
Džu Čanluo (<i>Zhu Chang-luo</i> , 朱常洛)	Dženđi (<i>Zhendi</i> , 貞 帝)	Guandzuns (<i>Guang-zong</i> , 光 宗)	Taičans (<i>Taichang</i> , 泰 昌)	1620
Džu Joudzjao (<i>Zhu Youjiao</i> , 朱由校)	Džedi (<i>Zhe-di</i> , 慈帝)	Sjidzuns (<i>Xizong</i> , 熹宗)	Tiančji (<i>Tianqi</i> , 天啟)	1621–1627

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Džu Joudzjans (Zhu Youjian, 朱由檢)	Džuanliemiņš (Zhuanglie-min, 莊烈愍)	Sidzuns (Sizong, 思宗)	Čundžeņs (Chongzhen, 崇禎)	1628–1644

Cjinu (maņdžūru) dinastijas imperatori

Uzvārds ¹ un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devīze	Valdišanas laiks
Aisingoro *Nurhaci (Aixin-Jueluo Nuerhachi, 愛新覺羅努爾哈赤)	Gaodi (Gaodi, 高帝)	Taidzu (Taidu, 太祖)	Tiaņmins (Tianming, 天命)	[1616–1626]
Aisingoro Huantaidzji (Aixin-Jueluo Huangtaiji, 愛新覺羅皇太極)	Vendi (Wendi, 文帝)	Taidzuns (Taizong, 太宗)	Tiaņcuns (Tiancong, 天聰); Čunde (Chongde, 崇德)	[1626–1643]
Aisingoro Fulinqs (Aixin-Jueluo Fulin, 愛新覺羅福臨)	Džandi (Zhangdi, 章帝)	Šidzu (Shizu, 世祖)	Šuņdzi (Shunzhi, 順治)	[1643–1644]; 1644–1661
Aisingoro Sjuanje (Aixin-Jueluo Xuanye, 愛新覺羅玄燁)	Ženđi (Ren-di, 仁帝)	Šendzu (Shengzu, 聖祖)	Kansji (Kangxi, 康熙)	1661–1722
Aisingoro Jinđeņs (Aixin-Jueluo Yinzhen, 愛新覺羅胤禛)	Sjańdi (Xiandi, 憲帝)	Šidzuns (Shizong, 世宗)	Jundžens (Yongzheng, 雍正)	1723–1735
Aisingoro Hunli (Aixin-Jueluo Hongli, 愛新覺羅弘曆)	Čuńdi (Chundi, 純帝)	Gaodzuns (Gaozong, 高宗)	Cjanluns (Qianlong, 乾隆)	1736–1795
Aisingoro Junjaņs (Aixin-Jueluo Yongyan, 愛新覺羅顥琰)	Žuidi (Ruidi, 睿帝)	Ženđdzuns (Renzong, 仁宗)	Dzjacjins (Jiaqing, 嘉慶)	1796–1820
Aisingoro Miņnins (Aixin-Jueluo Minning, 愛新覺羅旻寧)	Čendi (Chengdi, 成帝)	Sjuāndzuns (Xuanzong, 宣宗)	Daoguans (Daoguang, 道光)	1821–1850
Aisingoro Jidžu (Aixin-Jueluo Yizhu, 愛新覺羅奕詝)	Sjańdi (Xiandi, 顯帝)	Veñdzuns (Wenzong, 文宗)	Sjaņfens (Xianfeng, 咸豐)	1851–1861

¹ Šīs dinastijas imperatoru uzvārds latviešu valodā atveidots no maņdžūru valodas formas.

Uzvārds un priekšvārds	Pēcnāves vārds	Tempļa vārds	Valdišanas devize	Valdišanas laiks
Aisingoro Dzaičuņs (<i>Ai-xin-Jueluo Zaichun</i> , 愛新覺羅載淳)	Jidi (<i>Yidi</i> , 毅帝)	Mudzuns (<i>Muzong</i> , 穆宗)	Tundži (<i>Tongzhi</i> , 同治)	1862–1874
Aisingoro Dzaitiaņs (<i>Ai-xin-Jueluo Zaitian</i> , 愛新覺羅載湉)	Dzjindi (<i>Jingdi</i> , 景帝)	Dedzuns (<i>Dezong</i> , 德宗)	Guansjujs (<i>Guangxu</i> , 光緒)	1875–1908
Aisingoro Puji (<i>Aixin-Jueluo Puyi</i> , 愛新覺羅溥儀)	Sjuņdi (<i>Xundi</i> , 遜帝)		Sjuāntuns (<i>Xuantong</i> , 宣統)	1909–1912